

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Civilinės teisės ir civilinio proceso katedra

Donatos Vansevičiūtės,
V kurso, komercinės teisės
studijų atšakos studentės

Magistro darbas

**Teismo sprendimo motyvacija (pagal Lietuvos ir užsienio
valstybių teismų praktiką)**

Vadovas: Prof. habil.dr. Valentinas Mikelėnas

Recenzentas: Dr. Rimantas Simaitis

Vilnius 2008

Turinys

Turinys	2
Įžanga	4
1. Teismo sprendimas	7
1.1 Teismo sprendimas ir jam būdingi bruožai	7
1.2 Teismo sprendimų rūšys	8
2. Teismo sprendimo motyvacija	11
2.1 Teismo sprendimo motyvacijos istorinė raida Lietuvoje	11
2.3 Teismo sprendimų argumentavimo metodai	24
2.4 Įvairių pakopų (grandžių) teismų sprendimų motyvacijos ypatumai	29
2.5 Teismo sprendimo motyvacija pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksą	31
2.6 Netinkamai motyvuotų teismo sprendimų priėmimo pasekmės	35
3. Teismo sprendimo motyvacija pagal kai kurių užsienio valstybių teismų praktiką	38
3.1 Reikalavimai teismo sprendimo motyvams Danijoje	38
3.2 Reikalavimai teismo sprendimo motyvams Rusijos Federacijoje	40
3.3 Reikalavimai teismo sprendimo motyvams Vokietijoje	41
3.4 Reikalavimai teismo sprendimo motyvams Prancūzijoje	43
3.5 Reikalavimai teismo sprendimo motyvams Jungtinėje Karalystėje	45
3.6 Reikalavimai teismo sprendimo motyvams Austrijoje	46
3.7 Reikalavimai teismo sprendimo motyvams Lenkijoje	48
3.8 Reikalavimai teismo sprendimo motyvams JAV Niujorko valstijoje	50
3.9 Europos teisingumo teismo sprendimų motyvavimo ypatumai	51
Išvados	55

Literatūros sąrašas.....	57
Santrauka.....	60
Summary.....	61

Ižanga

Teismo sprendimo motyvai yra sudėtinė teismo sprendimo turinio dalis, kurioje nurodomos teismo nustatytos bylos aplinkybės, įrodymų, kuriais grindžiamos teismo išvados, vertinimas, argumentai, dėl kurių teismas atmetė kuriuos nors įrodymus bei įstatymai ir kiti teisės aktai, kuriais teismas vadovavosi, taip pat kiti teisiniai argumentai. Teismo sprendimo motyvacija svarbi dėl jos teisinės ir praktinės reikšmės: šalims siekiant įgyvendinti teisę į teisminę gynybą, taip pat siekiant sužinoti, kodėl teisėjas priėmė vienokį ar kitokį sprendimą ir kokiais argumentais rėmėsi jį priimdamas. Įstatymuose įtvirtinta pareiga motyvuoti teismo sprendimus dažnai neįgyvendinama – sprendimo motyvai būna neišsamūs, o kartais jų apskritai nėra. Todėl labai svarbu atskleisti sprendimo motyvacijos reikšmę ir vykdyti sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo kontrolę. Iš esmės, teisės normomis, reglamentuojančiomis teismo sprendimo motyvų rašymą, siekiama „idealaus“ varianto, tačiau dažnai šio reglamentavimo nepaisoma ir tai yra praktinė teismų problema.

Lietuvos teisinėje mokslinėje literatūroje ši tema aptarta E. Laužiko, V. Mikelėno ir V. Nekrošiaus vadovėlyje „Civilinio proceso teisė“, taip pat mokslinėje-praktinėje konferencijoje „Teisė į teisminę gynybą ir jos realizavimo praktiniai aspektai“. Plačiau ši tema aptarta nebuvo. Pažymėtina, kad per pastaruosius dvejus metus magistro darbų šia tema rašyta nebuvo.

Šio magistro darbo objektas yra teismo sprendimo motyvaciją reglamentuojančių statutinių bei teisės doktrinos šaltinių analizė, remiantis Lietuvos ir kai kurių užsienio valstybių teismo sprendimų motyvuojamųjų dalių pavyzdžiais.

Darbo eigoje keliami tokie uždaviniai:

- Reikšmingų darbo temai sąvokų samprata;
- Teismo sprendimo motyvacijos istorinės raidos ir reglamentavimo kaitos aptarimas;
- Teismo sprendimo bruožų, išskiriančių jį iš kitų teismo procesinių dokumentų, aptarimas;
- Teismo sprendimo motyvavimo metodų apibrėžimas;

- Teismo sprendimų rūšių, remiantis teismo sprendimo argumentavimo metodais, atskyrimas;
- Teismo sprendimų, priimamų skirtingų instancijų teismuose, atskyrimas, remiantis skirtingais teismo sprendimų argumentavimo metodais;
- Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso normų, reglamentuojančių teismo sprendimo turinį, aptarimas;
- Reguliavimo, egzistavusio iki ir po 2006m. rugsėjo 21 d. Konstitucinio Teismo nutarimo aptarimas;
- Probleminių klausimų – teismo sprendimų nemotyvacijos ir netinkamų sprendimų motyvavimo pasekmės;
- Reikalavimų kai kurių užsienio valstybių teismų sprendimams aptarimas.

Magistro darbas rengiamas taikant šiuos pagrindinius metodus: istorinį, aprašomąjį, sisteminį, loginį bei teisės aktų analizės.

Istorinio metodo pagalba nagrinėjama kaip buvo reglamentuojamas teismo sprendimo turinys kai kuriais Lietuvos istorijos etapais, taip pat, kaip kito požiūris į teismo sprendimo motyvaciją. Tai leidžia teisingiau suvokti esmines sąvokas bei jų reikšmę.

Aprašomuoju metodu siekiama aptarti teismo sprendimo struktūrą, motyvacinės teismo sprendimo dalies reikšmę ir jos rašymo metodiką.

Sisteminis metodas taikomas analizuojant teismo sprendimo motyvaciją ir žiūrint į ją kaip į būtiną teismo sprendimo sudedamąją dalį ir pažvelgiant į tai kaip į bendrą visumą. Taikant šį metodą esant bendram fonui atskleidžiama tam tikra problematika ir jos priežastys.

Loginio metodo pagalba formuluojami tam tikri apibendrinimai bei išvados.

Teisės aktų analizės metodo pagalba išaiškinami tyrimo objekto teisinio reguliavimo ypatumai.

Reikšmingiausi šaltiniai, kuriais vadovaujantis parengtas šis darbas yra Lietuvos Respublikos Konstitucija ir joje įtvirtinti principai, taip pat Civilinio proceso kodeksas, nurodantis aktualų reglamentavimą, taip pat kai kurie teisės doktrinos ir teismų praktikos šaltiniai. Taip pat pabrėžtinai dar vienas didelės reikšmės šaltinis – Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas, pakeitęs iki tol egzistavusį

reguliavimą. Užsienio valstybių teisiniam reguliavimui apibrėžti reikšmingiausias šiame darbe aptiriamas šaltinis yra *Neil D. Maccormik, Robert Summers „Interpreting Precedents: a Comparative Study“* lyginamoji studija.

1. Teismo sprendimas

Pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodešą, teismo sprendimu yra laikomas baigiamasis teismo aktas, kuriuo tam tikras teisinis ginčas tarp konkrečių asmenų yra išsprendžiamas iš esmės.

1.1 Teismo sprendimas ir jam būdingi bruožai

Teismai yra savarankiška valstybės valdžios dalis, todėl teismo sprendimą vadiname valstybės valdžios aktu. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – Civilinio proceso kodeksas) 116 str. nurodo, kad teismo sprendimas yra teismo procesinis dokumentas. Nagrinėdamas bylą, teismas atlieka daug įvairių procesinių veiksmų, kuriuos reikia įforminti įstatymų nustatyta tvarka. Taigi, teismas gali priimti įvairių procesinių dokumentų – sprendimų, nutarčių, rezoliucijų, teismo įsakymų, nutarimų ir pan. Tačiau tik teismo sprendimo forma byla yra išsprendžiama iš esmės, ir tai yra laikoma vienu esminių šio teismo procesinio dokumento bruožų, todėl labai svarbu reglamentuoti teismo sprendimo turinį ir jo priėmimo tvarką.

Teismo sprendimą iš kitų teismo procesinių dokumentų išskiriantys bruožai yra šie:

- 1) Teismo sprendimu byla yra išsprendžiama iš esmės – teismo sprendimas yra galutinis procesinis dokumentas, po kurio priėmimo ginčas tarp šalių yra laikomas išspręstu. Įsiteisėjus teismo sprendimui, galima imtis jo priverstinio vykdymo ir šalims jis įgyja įstatymo galią;
- 2) Tai yra valstybės valdžios aktas – teismas, sprenddamas tarp šalių kilusį ginčą, veikia valstybės vardu (sprendimus teisėjas priima Lietuvos Respublikos vardu);
- 3) Šis aktas yra individualus, nes išsprendžia konkretų ginčą tarp konkrečių šalių. Lietuvos Aukščiausiasis teismas yra minėjęs, kad „teismas, vykdydamas teisingumą, aiškina ir taiko teisės normas. Tą teismas daro ne *a priori*, o konkrečioje byloje, atsižvelgdamas į konkrečios bylos faktines aplinkybes ir šias aplinkybes siedamas su taikytina teisės norma. Todėl kiekvienas teismo pateiktas teisės aiškinimas gali ir turi būti suprantamas ir aiškinamas tik konkrečios bylos kontekste, nes šis aiškinimas, kaip minėta, yra ne aiškinimas *a priori*, o teismo

sprendimo konkrečioje byloje *ratio decidendi*. Bandytas taikyti konkrečius teismo precedentes bylose, neturinčiose esminio panašumo su byla, kurią nagrinėjant buvo suformuluotas teismo precedentas, reikštų tą patį, kaip taikyti normą teisiniam santykiui, kurio ši teisės norma nereguliuoja.“¹

- 4) Tai teisės normų taikymo aktas – šalis siejantiems materialiesiems teisiniams santykiams teismas savo sprendimu taiko konkrečias materialiosios teisės normas. „Teismo sprendimu užtikrinamas materialiosios teisės normų įgyvendinimas ir jų taikymas konkrečiomis sąlygomis materialiuųjų teisinių santykių subjektams“²;
- 5) Teisės aiškinimo aktas – teismas, aiškindamas teisę, tam tikras elgesio taisykles pritaiko konkrečioms materialiesiems santykiams. Tam tikram teisiniam santykiui pritaikius teisės normą, aiškinamos šios normos taikymo sąlygos ir aplinkybės. Teisės norma tampa konkretų teisinį santykį tarp ginčo šalių reguliuojančia norma ir teismas remiasi ja motyvuojamojoje sprendimo dalyje;
- 6) Teismo sprendimas yra juridinis faktas³ – jis lemia tam tikro teisinio santykio atsiradimą, pasikeitimą ar pasibaigimą;
- 7) Teismo sprendimas yra motyvuotas teisės aiškinimo ir taikymo aktas⁴. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 270 straipsnis reglamentuoja teismo sprendimo turinį. Jame be kitų teismo sprendimo dalių nurodoma ir motyvuojamoji dalis, kuri teismui yra privaloma.

1.2 Teismo sprendimų rūšys

Civilinio proceso kodeksas pagal sprendžiamo klausimo pobūdį įvardija tokias teismo sprendimų rūšis (šis sąrašas nėra baigtinis, nes doktrinoje žinoma ir daugiau teismo sprendimo rūšių):

- 1) Galutinis sprendimas (CPK 260 str.) – šiuo sprendimu ginčas išsprendžiamas visiškai. Šis sprendimas gali būti priimamas tuomet, kai visi įrodymai yra ištirti ir

¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus kolegijos 1998 m. rugsėjo 28 d. nutartis c.b. Alytaus rajono apylinkės vyriausiasis prokuroras v. UAB „Sverida“, Nr. 3K-122/1998, kat.6.

² LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V. Civilinio proceso teisė: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2005. II t. P. 145.

³ Ibid.

⁴ Ibid.

teismas gali išspręsti visų pateiktų reikalavimų pagrįstumo klausimą. Šiame sprendime turi būti pasisakoma dėl visų byloje pateiktų įrodymų ar argumentų;

- 2) Dalinis sprendimas (CPK 261 str.) – šiuo sprendimu išsprendžiama tik dalis ginčo. Toks sprendimas gali būti priimamas, kai byloje yra keli reikalavimai ir pakanka surinktų įrodymų tam, kad būtų pagrįstas bent vienas iš pareiktų reikalavimų;
- 3) Preliminarus sprendimas (CPK 262 str.) – šis sprendimas yra sąlyginis ir priimamas nagrinėjant bylą dokumentinio proceso tvarka. Preliminariame sprendime nurodoma, kaip bus išspręstas ginčas, jeigu ginčo šalys neatliktų tam tikrų veiksmų;
- 4) Sprendimas už akių (CPK 262 str.) – tai sprendimas, skirtas kovai su šalies piktnaudžiavimu procesu (kai šalis neatvyksta į teismo posėdį ir tokiu būdu siekia vilkinti bylos nagrinėjimą).

Remiantis Civilinio proceso kodekso 270 str., teismo sprendimą sudaro:

- Įžanginė dalis;
- Aprašomoji dalis;
- Motyvuojamoji dalis;
- Rezoliucinė dalis.

Įžanginėje teismo sprendimo dalyje turi būti nurodoma sprendimo priėmimo laikas ir vieta, sprendimą priėmusio teismo pavadinimas, teisėjo vardas ir pavardė, teismo posėdžio sekretorius, šalys bei kiti byloje dalyvaujantys asmenys. Taip pat nurodomas ginčo dalykas.

Aprašomojoje dalyje nurodoma ieškovo reikalavimų ir paaiškinimų santrauka, taip pat atsakovo atsikirtimų bei jo ir kitų byloje dalyvaujančių asmenų paaiškinimų santrauka.

Analizuojamos temos aspektu svarbiausia yra motyvuojamoji sprendimo dalis, kurioje teismas turi nurodyti nustatytas byloje aplinkybes, įvertinti įrodymus, kuriais grindžiamos teismo išvados, taip pat turi būti įvardyti įstatymai ir kiti teisės aktai, kuriais teismas vadovavosi, bei kiti teisiniai argumentai.

Rezoliucinėje sprendimo dalyje turi būti išvada ieškinį ir (ar) priešieškinį patenkinti visiškai ar iš dalies, kartu išdėstant patenkinto ieškinio turinį, arba ieškinį ir (ar)

priešiškinį atmesti. Nurodomas bylinėjimosi išlaidų paskirstymas, įstatymų numatytais atvejais – priteistų palūkanų dydis ir laikotarpis, iki kada jos išieškomos. Taip pat pasisakoma dėl kitų sprendimu išspręstų klausimų bei dėl sprendimo apskundimo terminų ir tvarkos.

Lietuvoje civilinis procesas remiasi teisės į teisminę gynybą, asmenų lygybės teismui ir įstatymui, betarpiškumo principais. Šių principų įgyvendinimas neatsiejamai susijęs su teismo sprendimo motyvacija, kaip viena svarbiausių teismo sprendimo dalių. Pareiga motyvuoti teismo sprendimus įtvirtinta Civilinio proceso kodekse. „Kai kurių valstybių teisėje teismo pareiga motyvuoti savo sprendimus įtvirtinta net Konstitucijoje (pvz., Belgijos Konstitucijos 97str., Ispanijos Konstitucijos 120str., Italijos Konstitucijos 111str., kai kurių JAV valstijų Konstitucijos).“⁵ „Istoriškai gana ilgai valstybės valdžia kildinta iš Dievo arba karaliaus, todėl teismai laikyti tik karaliaus vietininkais, įgyvendinančiais jo valdžią. Teismų sprendimai ir jų autoritetas grįsti ne racionalia teisine argumentacija, o karaliaus valdžia ir jo autoritetu. Tokį požiūrį į teismus ilgainiui sugriovė Renesanso epochos idėjos, valdžių padalijimo teorija ir Prancūzijos revoliucijos išaukštinti teisingumo ir teisėtumo principai.“⁶

Šiuolaikinėje visuomenėje teismas yra valstybės valdžios aparato dalis ir jis yra įgaliojamas taikyti valstybės prievartą. Todėl tokią galią turinti institucija privalo veikti teisėtai. Teismas privalo motyvuoti savo sprendimus taikant valstybės prievartą tam, kad tokie veiksmai būtų aiškūs visuomenei, pagrįsti ir teisiškai argumentuoti.

⁵ MIKĖLĖNAS, Valentinas. Pareiga motyvuoti teismo sprendimus – viena iš asmens konstitucinės teisės į teisminę gynybą garantijų. In Teisė į teisminę gynybą ir jos realizavimo praktiniai aspektai, tarptautinė mokslinė-praktinė konferencija. Vilnius: Visus plenus, 2006. P. 88.

⁶ LAUŽIKAS, E.; MIKĖLĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V. Civilinio proceso teisė: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2005. II t. P. 152.

2. Teismo sprendimo motyvacija

2.1 Teismo sprendimo motyvacijos istorinė raida Lietuvoje

Lietuvoje požiūris į teismo sprendimo motyvus taip pat ilgainiui kito. Todėl istoriškai kalbant apie šiuolaikinį civilinį procesą, galima išskirti tokius teismo sprendimo motyvacijos reglamentavimo etapus:

- 1) XVI-XVIII a. Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje apeliacinė instancija buvo Lietuvos Vyriausiasis Tribunolas. Vyriausiojo Tribunolo statutas numatė, kokie žmonės gali būti išrinkti teisėjais: „jie turi būti žmonės vertingi, dievobaimingi ir moką Lietuvos teisę ir įpročius, nusimaną Tribunolo tiesoj ir gyveną Lietuvoje, tai reiškia turi būti Lietuvos piliečiai ir turėti turta.“⁷ Tribunolo teisėjų sprendimas dėl ginčo priimamas baigus nagrinėti bylą, kai būna išklaudytos šalys ir jų patronai. Teisėjai liepdavo šalims pasišalinti ir turėdavo svarstyti bei neišeidami balsuoti ir priimti dekretą (dekretais buvo vadinami sprendimai). Dekretas nepriimamas tik tuo atveju, jeigu „įstatymuose nėra atsakymo į rūpimą klausimą, tai turi atidėti.“⁸ Teisėjai, priimdami dekretą, turėjo vadovautis Lietuvos įstatymais. Vyriausiojo Tribunolo statuto 4 straipsnyje numatyta: „Teisėjai [...] duoda savo balsus, ir turi teisti teisingai [...], nenuotoldami nuo visuotinės teisės ir Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos Statuto, taip pat nuo seimo nutarimų ir statuto pataisų, turėdami prieš akis Dievą ir jo šventą teisingumą, o dekretus daryti ne iš galvos, bet iš rašto.“⁹ Konkreči Vyriausiojo Tribunolo priimamų dekretų struktūra nei Vyriausiojo Tribunolo statute, nei 1588 m. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės statute nėra nurodoma. Tai galima paaiškinti ir tuo, kad tuometiniai sprendimai buvo priimami atsižvelgiant į religiją bei į papročius. Tačiau reikalavimuose tapti teisėju nurodoma, kad šis turi išmanyti Lietuvos teisę, be to, sprendimai turėjo būti daromi „ne iš galvos, bet iš rašto“¹⁰, tad galima daryti išvadą, kad negalėjo būti priimami bet kokie sprendimai – juos reikėjo vienaip ar kitaip pagrįsti. Kita

⁷ JANULAITIS, Prof. Aug. Vyriausiasis Lietuvos Tribunolas XVI-XVIII amž. Kaunas. 1926. P. 47.

⁸ Ibid. P. 74.

⁹ Ibid. P. 116.

¹⁰ Ibid.

vertus, V. Raudeliūno knygoje „Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo sprendimai 1583-1655“ teigiama, kad tuometiniame Tribunole klestėjo kyšininkavimas, nes teisėjai gaudavo menką atlygį arba iš viso jo negaudavo ir netgi visuomenėje kyšininkavimas nebuvo laikomas labai smerktinu. Todėl teisėjai kartais galėjo priimti sprendimus, kurie nevysiškai atitikdavo tuometinės LDK teisės nuostatas. Analizuojamame Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo dekrete, kuriuo „tvirtinamas Brastos žemės teismo sprendimas, kuriuo atmestas žemininko M. Kalichovičiaus ieškinys S. Piekarskiui dėl Berezovsko kaimo žemių priteisimo“¹¹, galima išvelgti tokią struktūrą:

Įžanga – joje nurodoma sprendimo priėmimo data, asmenys, dalyvavę nagrinėjime, šalys, tarp kurių kilo ginčas bei šalių pateikti įrodymai ir teisės aktai, kuriais remiamasi. Šioje dalyje Tribunolas pripažįsta ginčą svarstytinu.

Kita dekreto dalis susideda iš ginčo aprašymo. Nurodoma, kokį sprendimą priėmė Brastos žemės teismas, taip pat, kokį skundą pateikė M. Kalichovičius ir kaip į jį atsikirto Piekarskis.

Toliau dekrete trumpai aprašomi motyvai, kuriais teisėjai rėmėsi. Juose rašoma, kad apeliantas pats nepalaikė savo skundo, be to, atsakovo pateikti įrodymai leido manyti, kad žemė priklausė jam, ir dėl to teisėjai nusprendė patvirtinti Brastos žemės teismo priimtą sprendimą. Vienintelis teisės aktas, minimas dekrete – pačioje dekreto pradžioje įvardijamas Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Statutas. Taip pat dekreto pabaigoje minima, kad asmenims, kurių naudai priimtas sprendimas, išduotas vykdomasis raštas. Paskutinėje dekreto dalyje minimi jį priėmę teisėjai.

Argumentacija minėtame Tribunolo sprendime parengta vadovaujantis paprasto silogizmo metodu, t.y. tam tikri faktai yra vedami link vienos teismo išvados, todėl motyvuojamoji dalis yra labai trumpa.

2) XVIII-XIX a. LDK buvo carinės Rusijos įtakos sferoje ir joje galiojo Rusijos Imperijos teisės aktai. XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje buvo išleistas Rusijos Imperijos įstatymų sąvadas. Šiuo sąvadu buvo vadovujamasi ir Lietuvos teritorijoje.

¹¹ RAUDELIŪNAS, V., BALIULIS, A. Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo sprendimai 1583-1655. Mintis: Vilnius. 1988. P. 43.

- 3) Tarpukariu Lietuvoje galiojo senoji rusų Civilinės Teisenos Įstatymo, kuris buvo priimtas 1864 m., nuostatos su kai kuriais jau Lietuvoje išleistais pakeitimais bei papildymais. Rusiškas įstatymo tekstas buvo surašytas senovine slavų kalba, todėl dažnai iškildavo problemų juo naudojantis. Sprendžiant šią problemą buvo sugalvota išversti įstatymą. Tai pirmasis padarė J. Viskanta 1931 metais, o vėliau – Č. Butkys 1938 metais. Prie pastarojo vertimo buvo pridėta ir teismų praktikos pavyzdžių – advokatas L. Veržbavičius parinko kai kurių Vyriausiojo Tribunolo sprendimų ištraukų. Civilinės Teisenos Įstatymo 129 straipsnis numatė, kad „Apylinkės Teisėjas, išklauses šalis, apsvarsto visas nurodytas byloje aplinkybes ir, sąžinės įsitikinimu įvertinęs įrodymų reikšmę bei galią, daro sprendimą, kuris neturi prieštarauti įstatymams.“ Parinktose Vyriausiojo Tribunolo sprendimų ištraukose pateikiami šio straipsnio komentarai: „Teismas turi imti galvon visas bylos aplinkybes. Jei teismas neapsvarsto bet kurio reikalavimo, įrodymo ar atmetimo, tai tat sudaro vadą kasacijai.“¹² „Teismas, sprenddamas bylą, apsvarstyti visų šalių pristatytus įrodymus, tuo pačiu ir liudytojų parodymus, bet nereikalauja, kad Teismas išdėstytų motyvuose ištisią liudytojų parodymų turinį, tas yra bereikalinga.“¹³ Šia nuostata detalizuojama, kad motyvuose neturi būti perteklinės informacijos – liudytojų parodymai būdavo fiksuojami protokole ir siūnami į bylą. Taip pat pabrėžiama, kad būtina motyvuoti priimamą sprendimą: „išspręsti bet kuri ginčytiną klausimą Teismas tegali tam tikrais samprotavimais, kuriuos jis turi savo motyvuose išdėstyti, bet negali tai padaryti savo nuožiūra be jokių samprotavimų.“¹⁴ Teismo sprendimas, remiantis 139 Civilinės Teisenos Įstatymo straipsniu, trumpai surašomas ir tuoj pat paskelbiamas šalims. Sudėtingų bylų atveju sprendimo paskelbimą buvo galima atidėti ne ilgiau, kaip trims dienoms. Sprendimą turėjo sudaryti tokios dalys:
- „Metai, mėnuo ir diena, kad sprendimas buvo priimtas;
 - bylininkų vardai ir pavardės arba pravardės;
 - bylininkų reikalavimai;

¹² BUTKYS, Č. Civilinės Teisenos Įstatymas. D. Gutmano knygyNAS: Kaunas. 1938. P. 130.

¹³ Ibid.

¹⁴ Ibid.

- sprendimo esmė, nurodant aplinkybes bei sumetimus, kuriais jis paremtas, ir įstatymus arba papročius, kuriais teisėjas vadovavosi;
- bylojimo išlaidos, priteistos laimėjusiai šaliai;
- ar sprendimas turi būti skubiai vykdomas, ir
- Apylinkės Teisėjo parašas.¹⁵

Teismo sprendimas galutine forma turi būti surašomas ne vėliau kaip per septynias dienas. Taigi, galima pažymėti, kad tuometinė teismo sprendimo priėmimo ir paskelbimo tvarka buvo gan panaši į šiuolaikinę tvarką, galiojusią iki Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimo. Pažymėtina, kad kasacinės instancijos teismas galėjo nuspręsti nerašyti savo sprendimo motyvų. Tokia galimybė buvo numatyta Civilinės Teisenos Įstatymo 804 (2) straipsnyje. Tuomet teismo sprendimą sudarydavo tik rezoliucija. Tarpukario Vyriausiojo Tribunolo sprendimai buvo viešai skelbiami atskiruose leidinio „Teisė“ prieduose „Vyriausiojo Tribunolo civilinių kasacinių bylų sprendimai“ ir buvo leidžiami Lietuvos Teisininkų Draugijos Kaune.

Analizuojamas Vyriausiojo Tribunolo sprendimas buvo priimtas 1939 m. balandžio 14-28 dienomis. Sprendimą sudarė trumpa įžanga, kurioje nurodomos ginčo šalys bei kasacijos pagrindas. Toliau nurodoma, koks buvo priimtas sprendimas, t.y. kad skundas yra tenkintinas. Šį sprendimą seka trumpas iki tol vykusio nagrinėjimo žemesnės instancijos teisme aprašymas, taip pat aprašomi žemesnės instancijos teismo sprendimo motyvai. Toliau nurodomas teisės aktas, kuriuo vadovaujama – šiuo atveju tai Ipotekos įstatymas bei pateikiami teismo svarstymai dėl prašymo ipotekos įstaigai pateikimo. Paskutinė Tribunolo sprendimo dalis nurodo galutinį sprendimą dėl kasacinio skundo reikalavimo – žemesnės instancijos teismo sprendimas yra naikintinas, byla gražinama tam pačiam teismui nagrinėti iš naujo. Galima pastebėti, kad motyvuojamoji dalis yra ganėtinai trumpa ir ji surašyta paprasto silogizmo principu.¹⁶

- 4) 1964 m. Civilinio proceso kodekso 220 straipsnyje buvo numatoma, kad sprendimas yra priimamas tuojau pat po bylos išnagrinėjimo. Teismo sprendimas išdėstomas raštu ir visų teisėjų pasirašomas. „Teismas priima sprendimą po to, kai išklausė teisminių ginčų ir prokuroro išvados, jeigu prokuroras dalyvauja

¹⁵ BUTKYS, Č. Civilinės Teisenos Įstatymas. D. Gutmano knygynas: Kaunas. 1938. P. 146.

¹⁶ Vyriausiojo Tribunolo civilinių kasacinių bylų sprendimai. Teisė, 1939, nr. 49, p. 101-102.

nagrinėjant bylą. Teismo sprendimui nustatyta rašytinė forma, ir jis turi būti rašomas kaip atskiras procesinis dokumentas. Sprendimą rašo vienas iš teisėjų. Visi teisėjai jį pasirašo. Taip pat sprendimą pasirašo teisėjas, kuris dėl sprendimo turi atskirą nuomonę.¹⁷ „Kiekviename sprendime turi būti išdėstyti teismo padarytų išvadų motyvai. Jame nepakanka nurodyti faktus, kurie, teismo nuomone, yra nustatyti. Jame turi būti išanalizuoti bei įvertinti įrodymai ir duota faktų kvalifikacija. Iš įrodymų analizės turi būti aišku, kodėl vienus faktus teismas laiko nustatytais, o kitus – nenustatytais. Be to, motyvuose reikia nurodyti argumentus, dėl kurių teismas vienus ar kitus įrodymus atmeta. Tai ypač svarbu tuo atveju, kai įrodymai yra priešaringi arba netiesioginiai. Sprendimo motyvuose reikia nurodyti materialinės teisės normą, kuria teismas vadovavosi, sprenddamas ginčą. Esant reikalui, teisės norma turi būti aiškinama.“¹⁸ Remiantis minėtomis 1964 metų Civilinio proceso kodekso komentaro ištraukomis, galima spręsti, kad teisėjai patį teismo sprendimą ir jo motyvus rašydavo ranka, įtraukdami visas teismo sprendimo dalis, esančias ir dabartiniame Civilinio proceso kodekse, tačiau esminis skirtumas išliko tame, kad teismo sprendimą reikėjo paskelbti nedelsiant. Viena vertus, tai didelis privalumas bylos šalims – joms nereikia ilgą laiką laukti ir svarstyti nežinant, koks bus priimtas sprendimas dėl joms svarbaus ginčo, liečiančio jų gyvenimą, tačiau kita vertus – tai padaro teisėjams darbą daug sudėtingesnį – reikia greitai reaguoti ir argumentuotai surašyti savo nuomonę, nors laikas yra ribotas; sunku sudaryti teismo posėdžių dienotvarkę, taip pat dėl laiko stokos sunku parinkti teismų praktikos pavyzdžių, kitų įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų normų. Kita vertus, pažymėtina, kad pagal 1980 metų Civilinio proceso kodekso komentarą, teismo sprendimo motyvų turinys ir forma buvo labai panašūs į dabartines tendencijas.

- 5) 1981 metais 1964 m. Civilinio proceso kodekso 220 straipsnis buvo papildytas: „išimtiniais atvejais sudėtingų bylų viso sprendimo surašymą leista atidėti ne daugiau kaip trims dienoms. Tačiau visais atvejais privalėjo būti surašomos ir

¹⁷ Lietuvos TSR Civilinio proceso kodekso komentaras. Vilnius: Mintis, 1980. P. 160.

¹⁸ Ibid. P. 162.

skelbiamos įžanginė ir rezoliucinė teismo sprendimo dalys.¹⁹ Tai reiškė, kad teisėjai gavo šioki tokį savo darbo palengvinimą – turėjo daugiau laiko parengti pagrindai ir teisėtai savo priimto sprendimo motyvacijai. Tačiau nuo to momento teismo sprendimo surašymas buvo išdėstytas dalimis – prarastas vientisumas.

- 6) Priėmus 1994 m. birželio 23 d. įstatymą, kuriuo pakeistas 1964 m. Civilinio proceso kodekso 220 straipsnis, buvo įtvirtinta tokia teisės norma:
„Sprendimas priimamas tuoj pat po bylos išnagrinėjimo. Teismo sprendimas priimamas balsų dauguma, išdėstomas raštu ir visų teisėjų pasirašomas. Teismo sprendimas surašomas išdėstant jo įžanginę ir rezoliucinę dalis bei sutrumpintus motyvus. Sprendimą pasirašo teisėjai ir paskelbia tame pačiame teismo posėdyje. Gavęs apeliacinį skundą, teismas per 3 dienas surašo ir teisėjai pasirašo sprendimą, atitinkantį šio kodekso 222 straipsnio turinį.“ Taigi, tokia 1964 m. Civilinio proceso kodekso 220 straipsnio nuostata buvo įvertinta kaip siekis įtvirtinti nemotyvuotą teismo sprendimą, kuris prieštarauja teisinės valstybės principui.
- 7) Atsižvelgus į 1994 m. birželio 23 d. Civilinio proceso kodekso pakeitimų kritiką, 1998 m. gruodžio 10 d. buvo priimti Civilinio proceso kodekso pakeitimai ir 220 straipsnis buvo pakeistas. Taip pat įtvirtinta norma, kuri numato absoliutų sprendimo negaliojimą, jeigu nėra sprendimo motyvų (338 str. 2 d. 6 p.)
- 8) Patvirtinus naująjį 2002 metų Civilinio proceso kodeksą, teismo sprendimo motyvacija buvo reglamentuojama 268, 269 ir 270 straipsniais. Sprendimas buvo priimamas surašant jo įžanginę bei rezoliucinę dalis ir paskelbiamas tuoj pat po bylos išnagrinėjimo, išskyrus tam tikrus atvejus, trumpai išdėstant sprendimo motyvus. Aprašomoji ir motyvuojamoji dalys turėjo būti surašomos ne vėliau, kaip per penkias dienas nuo sprendimo paskelbimo.
- 9) 2006 m. rugsėjo 21 dieną Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas priėmė nutarimą, kuriame numatoma, kad Civilinio proceso kodekso 268 straipsnio 3 dalis prieštarauja Konstitucijos 109 straipsniui bei konstituciniams teisinės valstybės ir teisingumo principams. Taigi, anksčiau buvęs dalimis skelbtinas (pirma įžanginė ir rezoliucinė, vėliau – aprašomoji ir motyvuojamoji dalys) teismo

¹⁹ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V. Civilinio proceso teisė: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2005. II t. P. 154.

sprendimas, tapo vientisu – teismo sprendimas turi atitikti pabrėžtinai visus Civilinio proceso kodekso 270 straipsnyje numatytus reikalavimus, t.y. jame turi būti tiek įžanginė, tiek aprašomoji, tiek motyvuojamoji bei rezoliucinė dalys iškart. Tokiu būdu užtikrinama, kad ginčo šalys neturėtų pagrįstų ar nepagrįstų nuogastavimų dėl savo ateities – teismo sprendimą jos sužino visą ir iškart. Šiame nutarime galima išvelgti tiek kritikuotinų, tiek ir teigiamų aspektų. Labiausiai nutarime yra pabrėžiamas baigiamojo teismo akto vientisumas: „Konstitucijos 109 straipsnį aiškinant iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių teisinio aiškumo, tikrumo, teisės viešumo reikalavimų, taip pat reikalavimo užtikrinti žmogaus teises ir laisves kontekste pažymėtina, kad teisingumo vykdymas suponuoja ir tai, kad teismo nuosprendis (kitas baigiamasis teismo aktas) yra vientisas teisės aktas, kuriame nutariamoji dalis yra grindžiama motyvuojamojoje dalyje išdėstytais argumentais. Tai *inter alia* reiškia, kad oficialiai skelbiant teismo nuosprendį (kitą baigiamąjį teismo aktą) jame turi būti išdėstyti visi argumentai, kuriais jis grindžiamas, kad nuosprendžio (kito baigiamojo teismo akto) argumentai (ar jų dalis) negali būti teismo išdėstomi po oficialaus teismo nuosprendžio (kito baigiamojo teismo akto) paskelbimo, kad oficialiai paskelbęs nuosprendį (kitą baigiamąjį teismo aktą) teismas negali keisti ar kitaip koreguoti jo argumentų.“²⁰ Tačiau taip pat šiame nutarime rašoma, kad „Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste ypač pabrėžtina, kad bet kurio baigiamojo teismo akto (sprendimo, nuosprendžio, nutarties, nutarimo) surašymas dar prieš oficialiai jį priimant (t. y. teisėjams balsuojant dėl jo ir jį pasirašant) ir jį viešai paskelbiant nėra savitiksliis dalykas - tai yra priemonė, leidžianti užtikrinti, kad visos bylai turinčios reikšmės aplinkybės bus nustatytos būtent dar prieš oficialiai priimant ir viešai paskelbiant atitinkamą baigiamąjį teismo aktą, kad dar prieš oficialiai priimant tą baigiamąjį teismo aktą bus deramai įvertinti visi turintys reikšmės argumentai, kad į juos visus bus deramai išsigilinta, kad tinkamai bus pritaikyti teisės aktai ir kt.“²¹ Tokie teiginiai perša mintį, kad byla yra nagrinėjama tik teismo sprendimo priėmimo metu. Tačiau įrodymų tyrimas vyksta kiekvieno teismo posėdžio metu, o ne jau rašant sprendimą.

²⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas 2006 m. rugsėjo 21 d.

²¹ Ibid.

Rašydamas sprendimą, teisėjas jau turi tam tikrą vidinį nusistatymą dėl to, koks bus galutinis atsakymas į šalių pateiktus reikalavimus ir tą atsakymą, rašydamas motyvuojamąją dalį, jis siekia pagrįsti. Vadinasi, teisėjo sąmonėje pirma priimamas sprendimo rezoliucinė dalis ir tik po to ji pagrindžiama, o ne atvirkščiai. Tam tikrais atvejais, žinoma, egzistuoja rizika, kad teisėjas, pirma paskelbęs rezoliucinę sprendimo dalį, tik vėliau rašydamas motyvuojamąją dalį įsigilintų į bylos esmę ir persigalvotų dėl savo priimto sprendimo. Tokiu atveju jam nebeliktų kur trauktis ir priimto sprendimo motyvacija gerokai pasunkėtų. Tačiau tokių atvejų neturėtų būti daug, nes kitaip organizuojami teismo posėdžiai, kurių metu tiriamos bylos aplinkybės, prarastų prasmę.

Konstitucinio teismo nutarime taip pat keliama dar viena problema: „jeigu baigiamasis teismo aktas prieš jį oficialiai priimant ir viešai paskelbiant yra surašomas ne visas, ypač jeigu jo rezoliucinė dalis yra paskelbiama dar nesurašius tą aktą pagrindžiančių argumentų - jo priėmimo motyvų, tol, kol tie argumentai (motyvai) bus vėliau surašyti, visuomet išlieka tikimybė, kad kuris nors tą bylą nagrinėjusios ir sprendimą iš esmės (išdėstyta atitinkamo baigiamojo teismo akto rezoliucinėje dalyje) priėmusios kolegijos teisėjas ar teisėjai dėl tam tikrų gyvenimiškų aplinkybių, nuo kurių niekas nėra visiškai apsaugotas, kurios visada yra įmanomos ir gali pasitaikyti kiekvienam žmogui (pavyzdžiui, liga, nelaimingas atsitikimas, juo labiau mirtis), negalės toliau dalyvauti surašant argumentus, pagrindžiančius jau priimtą ir viešai paskelbtą teismo sprendimą (jo rezoliucinę dalį).“²² Akivaizdu, kad ši problema, nors ir gali egzistuoti, tačiau gana retai, todėl ją išspręsti būtų galima išnagrinėjant bylą iš naujo. Žinoma, tai kertasi su proceso ekonomiškumu, tačiau tokie atvejai neturėtų būti kasdieniai.

Iki Konstitucinio teismo nutarimo priėmimo buvusio reguliavimo metu teismo sprendimo apskundimo terminas prasidėdavo nuo jo paskelbimo, tačiau šalys dar neturėdavo motyvuojamosios dalies, todėl būdavo gaištamasis laikas rašant apeliacinį skundą. Kai kurie teisėjai dėl padidėjusio darbo krūvio bei didelio itin skubių procesinių dokumentų parengimo skaičiaus kartais praleisdavo terminą motyvuojamajai daliai surašyti ir kai kuriais atvejais šalių teisė pasinaudoti apeliacijos galimybe būdavo

²² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas 2006 m. rugsėjo 21 d.

pažeidžiama. Nutarimas šią situaciją ištaisė, tačiau ją buvo įmanoma pataisyti ir šiek tiek pakeitus įstatyminį reguliavimą – teismo sprendimo apskundimo terminas galėtų prasidėti nuo tada, kai šalims būtų pateikta motyvuojamoji dalis. Tokia nuostata galiojo tarpukario Civilinės teisenos įstatyme: „Sprendimas turi būt paruoštas bent dviejų savaitių laiku, skaitant nuo tos dienos, kurią esti paskelbta rezoliucija; jis turi būt pasirašytas pirmininko, teisėjų ir sekretoriaus ir laikomas paskelbtas nuo tos dienos, kuri buvo skirta bylininkams jam pasiskaityti; nuo tos dienos bylininkams skaitomas laikas apeliacijos skundams teikti.“²³ Kita vertus, šalys, norėdamos sužinoti sprendimą, turi laukti 14 dienų, kaip numatyta CPK 269 straipsnyje. Deja, praktikoje neretai ir paskelbus teismo sprendimą, jo teksto tą pačią dieną teismo raštinėje neįmanoma gauti, nes iš tiesų jis dar nebūna iki galo surašytas. Bylos šalims už visas likusias teismo sprendimo dalis svarbesnė yra rezoliucinė, nes joje nurodomas ginčo išsprendimo rezultatas, motyvuojamoji dalis tampa svarbi, kai siekiama bylą peržiūrėti apeliacine tvarka. Konstitucinis teismas savo nutarime teigia: „Konstitucijoje įtvirtintas teisingumo principas, taip pat nuostata, kad teisingumą vykdo teismai, reiškia, jog konstitucinė vertybė yra ne pats sprendimo priėmimas teisme, bet būtent teismo teisingo sprendimo priėmimas. Konstitucinė teisingumo samprata suponuoja ne tik formalų, nominalų teismo vykdomą teisingumą, ne tik išorinę teismo vykdomo teisingumo regimybę, bet - svarbiausia - tokius teismo sprendimus (kitus baigiamuosius teismo aktus), kurie savo turiniu nėra neteisingi. Vien formaliai teismo vykdomas teisingumas nėra tas teisingumas, kurį įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija.“²⁴ Taip pat teigiama, kad „ypač pabrėžtina, kad baigiamojo teismo akto (kuriuo atitinkamoje byloje yra įvykdomas teisingumas) vientisumo reikalavimas išreiškia tokią šio akto savybę, be kurios tas aktas būtų ne tokio teisingumo, kurį numato Konstitucija, įvykdymo aktas, taigi pagal Konstituciją – ne teisingumo vykdomo aktas.“²⁵ Taigi, Konstitucinis Teismas teigia, kad toks baigiamasis teismo aktas, kuris yra paskelbiamas dalimis (iš pradžių įžanginė ir rezoliucinė dalys, o vėliau – aprašomoji ir motyvuojamoji), nėra teisingumo vykdomo aktas. Tačiau kai kuriose užsienio valstybėse, kurių reguliavimas panašus į reguliavimą Lietuvoje, buvusį iki 2006 m. rugsėjo 21 d. Konstitucinio teismo nutarimo, nėra priimta panašaus pobūdžio nutarimų. Pavyzdžiui, Lenkijos civilinio

²³ MAČYS, VI. Civilinio proceso paskaitos. Teisių fakulteto leidinys. 1924. P. 273.

²⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas 2006 m. rugsėjo 21 d.

²⁵ Ibid.

proceso kodekse numatoma, kad teismas, baigęs nagrinėti bylą, skelbia sprendimo rezoliucinę dalį ir trumpai žodžiu motyvuoja, kodėl būtent toks sprendimas yra priimtas. Pabrėžtina, kad Lenkijos teismų priimamuose sprendimuose tam tikrais atvejais motyvuojamoji dalis apskritai neegzistuoja. Lenkijos civilinio proceso kodekso 328 straipsnis numato, kad teismo sprendimo paaiškinimai ir motyvai surašomi tais atvejais, kai to pageidauja bylos šalis. Taip pat motyvai yra rašomi tokiu atveju, jeigu sprendimas yra apskundžiamas apeliacine tvarka. Taigi, jeigu šalis neprašo surašyti sprendimo motyvų arba nesikreipia į aukštesnės instancijos teismą, teismo sprendimo motyvai nėra surašomi. Paminėtina ir tai, kad Rusijos Federacijos civilinio proceso kodeksu reglamentuojamas teismo sprendimo priėmimas ir paskelbimas itin panašus į reguliavimą, Lietuvoje egzistavusį iki 2006 m. rugsėjo 21 d. Konstitucinio teismo nutarimu nustatyto reguliavimo. Rusijos Federacijos civilinio proceso kodekse nurodoma, kad teismas gali atidėti motyvuojamosios teismo sprendimo dalies surašymą iki penkių dienų po bylos nagrinėjimo užbaigimo. Tačiau rezoliucinė sprendimo dalis turi būti paskelbiama iškart baigus nagrinėti bylą.

Konstitucinis teismas savo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarime taip pat teigia, kad „svarbiausia yra ne tai, kad visas baigiamasis teismo aktas (*inter alia* visi jį pagrindžiantys argumentai – jo priėmimo motyvai) būtų perskaitomas balsiai teismo posėdžių salėje, bet tai, kad jis visas būtų surašytas dar prieš oficialiai priimant tą baigiamąjį teismo aktą – dar prieš teisėjams balsuojant dėl jo ir jį pasirašant ir dar prieš tą baigiamąjį aktą viešai paskelbiant, taip pat tai, kad iškart po teismo posėdžio, kuriame atitinkamas baigiamasis teismo aktas buvo paskelbtas, nedelsiant, t.y. per protingą ir trumpiausią įmanomą laiką, tas baigiamasis teismo aktas (jo nuorašas), būtų prieinamas bylos šalims, taip pat kitiems proceso dalyviams, kuriems tas baigiamasis teismo aktas sukelia kokius nors teisinius padarinius, institucijoms, turinčioms vykdyti atitinkamus teismo sprendimus.“²⁶ Akivaizdu, kad dėl išaugusio teismų darbo krūvio tiek iki Konstitucinio Teismo nutarimo buvusio reguliavimo metu, tiek ir dabartiniu metu, ne visada yra laikomasi procesinių terminų teismo sprendimui surašyti ir taip pat nuorašų pateikimui bylos šalims. Todėl šiuo atžvilgiu galima išvelgti teigiamą Konstitucinio Teismo nutarimo įtaką – teismo sprendimas paskelbiamas kaip vienas dokumentas visas

²⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas 2006 m. rugsėjo 21 d.

ir iškart. Tam, kad jį būtų įmanoma paskelbti, jis yra surašomas, todėl šalims jis tampa prieinamas per gana trumpą laiką. Todėl šalys, nors ir ilgesnį laiką laukė ginčo rezultato, gali nelaukdamos pasinaudoti apeliacijos teise. Tačiau tai, kad teismo sprendimas turi būti surašomas dar iki to laiko, kai jis yra oficialiai priimamas ir kol teisėjų kolegijoje dar nėra dėl jo balsuota kertasi su proceso koncentruotumu ir ekonomiškumu. Taip pat tai kertasi ir su logika – juk motyvai skirti rezoliucinei daliai pagrįsti, ir jei dėl jos nėra apsispręsta, apie motyvus negali būti nė kalbos. Prieš tai buvusio reguliavimo metu teismas, baigęs nagrinėti bylą, iškart paskelbdavo savo sprendimą ir vėliau sprendimo motyvuojamąją dalį pateikdavo šalims neorganizuodamas atskiro teismo posėdžio. Dabartinio reguliavimo metu teismas, baigęs nagrinėti bylą, atideda sprendimo paskelbimą dviejų savaitių laikotarpiui ir turi organizuoti papildomą posėdį tam, kad galėtų paskelbti sprendimą. Šalims taip pat tai sukelia papildomų nepatogumų dėl savo pačių laiko organizavimo bei kelionės išlaidų. Taip pat, jeigu šalis neatvyksta į teismo sprendimo paskelbimą, sprendimo nuorašas jai siunčiamas paštu, tad tai valstybei kainuoja papildomų išlaidų. Taigi, net padidėjusio teismų darbo krūvio metu, teismas, siekdamas įgyvendinti Civilinio proceso kodekse bei Konstitucinio Teismo nutarime numatytą pareigą skelbti sprendimą, turi organizuoti papildomą teismo posėdį. Be to, paminėtina, kad daugelyje Lietuvos teismų, ypač Vilniaus, kiekvienas teisėjas posėdžiauja tik tam tikromis savaitės dienomis, nes yra ribotas teismo posėdžių salių skaičius. Išaugus darbo krūviui (pavyzdžiui, Vilniaus m. 1 apylinkės teismo civilinių bylų specializacijos teisėjas per dieną gauna nuo dešimties iki penkiolikos naują teismo procesą inicijuojančių dokumentų)²⁷, tampa sudėtinga priimti sprendimą ir jį surašyti pilna forma iškart po bylos nagrinėjimo, taip pat teisėjas turi priimti daug skubių procesinių dokumentų (pavyzdžiui, teismo įsakymų, teismo leidimų, pritaikyti laikinąsias apsaugos priemones), todėl dažnai sprendimo paskelbimas atidedamas maksimaliam keturiolikos dienų terminui.

²⁷ Duomenys paimti iš teismų informacinės sistemos LITEKO.

2.2 Teismo sprendimo motyvacijos reikšmė

Teismo sprendimas yra individualus teisės taikymo aktas, darantis didelę įtaką tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims. Šie asmenys privalo turėti galimybę ginti savo teises ir taip pat galimybę kritikuoti teismo sprendimą ir skusti jį instancine tvarka. Teismo sprendimo kritika galima tik esant teismo sprendimo motyvams, nes, jei šių nėra, aukštesnės instancijos teismas gali pritaikyti Civilinio proceso kodekso 329 straipsnio 2 dalies 4 punktą ir besąlygiškai panaikinti sprendimą. Vadinasi, motyvacija svarbi vykdant teismo sprendimo teisėtumo ir pagrįstumo kontrolę.

Civiliniame procese teismas vadovaujasi *audiatur et altera pars* principu, todėl „privalo nešališkai apsvarstyti kiekvienos šalies pateiktus ir su byla susijusius įrodymus bei argumentus ir dėl jų pareikšti nuomonę, kartu nurodydamas, su kuriais šalių pateiktais argumentais jis sutinka, o kokius atmeta ir kodėl, taip pat kodėl jis priima būtent tokį, o ne kitokį sprendimą.“²⁸ Susipažinęs su bylos medžiaga, teisėjas jau turi preliminarią nuomonę apie ginčo sprendimą, tačiau ši nuomonė yra asmeninė ir neargumentuota. Tokią nuomonę būtina teisiškai pagrįsti ir taip leisti įsitikinti priimto sprendimo teisingumu.

Teisėtų lūkesčių principas asmenims leidžia tikėtis, kad analogiškos bylos bus sprendžiamos panašiai. Teismo sprendimo motyvuose nurodomas pats ginčo sprendimo būdas ir motyvų nurodymas leidžia vienodinti teismų praktiką. „Be teismo sprendimo motyvų neįmanoma teisės raida, todėl tik motyvuojant teismo sprendimus gali formuotis precedentų teisė.“²⁹ Šis argumentas tapo itin svarbus po to, kai Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas paskelbė savo 2007 metų spalio 24 dienos nutarimą, kuriuo buvo pasakyta, kad ne tik Lietuvos Aukščiausiasis Teismas formuoja teismų praktiką: „Bylą inicijavęs Vilniaus apygardos teismas manė, kad ginčyta 4 straipsnio nuostata įpareigoja teismus atsižvelgti tik į kasacine tvarka priimtose Aukščiausiojo Teismo nutartyse esančius teisės taikymo išaiškinimus ir nereikalauja atsižvelgti į visą bendrosios kompetencijos teismų praktiką. Konstitucinis Teismas nutarime konstatavo, kad šioje nuostatoje nėra žodžio "tik", vadinasi, ji gali ir turi būti aiškinama kaip neužkertanti kelio

²⁸ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V. Civilinio proceso teisė: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2005. II t. P. 152.

²⁹ Ibid. P. 153.

teismams sprendžiant bylas atsižvelgti ne tik į kasacine tvarka priimtose nutartyse esančius teisės taikymo išaiškinimus, bet ir į teisės taikymo išaiškinimus, esančius kitų aukštesnės instancijos teismų priimtuose sprendimuose, jeigu jie turi precedento reikšmę atitinkamam teismui sprendžiant analogišką bylą, taip pat į savo pačių teisės taikymo praktiką.³⁰ Šis Konstitucinio teismo pasisakymas leidžia manyti, kad asmuo gali pagrįstai laukti, kad jo byla bus išnagrinėta analogiškai prieš tai buvusiai bylai, kurios fabula buvo tokia pati arba labai panaši. Taigi, galima teigti, kad teismų praktika turi būti nuspėjama.

Teisės aktuose įtvirtintos normos dažnai būna dviprasmiškos, neaiškios, taip pat gausu teisės normų kolizijų. Tai leidžia išspręsti tą patį ginčą gana įvairiai. Todėl teismo sprendimo motyvai yra būtini siekiant tinkamai argumentuoti vienų ar kitų teisės normų pasirinkimą sprendžiant kilusį ginčą. „Tik svariais argumentais pagrįsdamas savo priimtą sprendimą teisėjas gali tikėtis visuomenės pasitikėjimo juo ir visa teismų sistema.“³¹

Civiliniame procese galioja proceso viešumo principas, todėl negali būti naudojamos tam tikrais slaptais įrodymais arba argumentais ir todėl teismas privalo iširti visus įrodymus motyvacinėje teismo sprendimo dalyje, paaiškindamas tiek ginčo šalims, tiek ir visai visuomenei, kodėl priėmė tokį, o ne kitokį sprendimą. Tai taip pat patvirtina ir Civilinio proceso kodekso 14 straipsnyje įtvirtintas proceso betarpiškumo principas, kuris reiškia, kad teismas savo sprendimą gali pagrįsti tik tais įrodymais, kurie buvo iširti teismo posėdyje.

Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnį, teismas yra teisingumą vykdanči institucija. Teisingumas yra vertintinas ne tik kaip tam tikra teisinė, bet ir kaip moralinė kategorija, susijusi su visuomenės vertybėmis. „Teismas, sprenddamas ginčus dėl teisės, ne tik taiko ir aiškina teisės normas, bet ir vykdo teisingumą etine šio žodžio prasme, t.y. priima vertybinius, moralinius sprendimus. Todėl teismas privalo sprendime nurodyti ir argumentuoti, kokias visuomenės pripažįstamas vertybes jis gina, kodėl kuriai

³⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarimas.

³¹ MIKĖLĖNAS, Valentinas. Pareiga motyvuoti teismo sprendimus – viena iš asmens konstitucinės teisės į teisminę gynybą garantijų. In Teisė į teisminę gynybą ir jos realizavimo praktiniai aspektai, tarptautinė mokslinė-praktinė konferencija. Vilnius: Visus plenus, 2006. P. 89.

nors vertybei teikia pirmumą, kodėl teisingumas konkrečioje byloje gali būti pasiektas būtent tokiu, o ne kitokiu būdu, kodėl jis gina būtent tos, o ne kitos šalies teises ir t.t.“³²

Dar vienas labai svarbus teismo sprendimo motyvacijos reikšmingumą pabrėžiantis kriterijus yra sprendimo argumentacijos mokslinė reikšmė. Būtina teismo sprendimo motyvus aiškiai išdėstyti raštu ne tik tam, kad visuomenė žinotų, dėl kokių priežasčių teisėjas priėmė vienokį ar kitokį sprendimą, bet ir tam, kad su priimto sprendimo argumentais galėtų susipažinti kiti teisėjai, mokslininkai, studentai bei advokatai.

Kita vertus, kai kuriose valstybėse teisinis teismo sprendimo motyvų surašymo reglamentavimas sureguliuotas taip, kad tam tikrais atvejais, teismo sprendimo motyvai apskritai nerašomi. Tokie atvejai yra tada, kai pačios šalys atsisako šių motyvų arba galimybės pasinaudoti apeliacijos teise. Toks reguliavimas egzistuoja, pavyzdžiui, Lenkijoje. Esant dideliame teismų darbo krūviui toks reguliavimas iš tiesų būtų darbo palengvinimas. Pavyzdžiui, pirmosios instancijos teismui paskelbus sprendimo išanginę ir rezoliucinę dalis, šalims suteikiamas septynių dienų terminas apsispręsti, ar jos naudosis apeliacijos teise. Jeigu šalys nutartų šia teise pasinaudoti, teismas per tam tikrą laikotarpį surašytų aprašomąją ir motyvuojamąją sprendimo dalis ir nuo to laiko prasidėtų apeliacinio apskundimo terminas. Tačiau toks reguliavimas Lietuvoje būtų niekaip nesusietas tiek su Civilinio proceso kodekso normomis, tiek su Konstitucinio Teismo 2009 m. rugsėjo 21 d. nutarimo nuostatomis.

2.3 Teismo sprendimų argumentavimo metodai

Lietuvos teisės doktrinoje išskiriami tokie teismo sprendimų argumentavimo metodai:

- 1) Pseudoargumentacijos metodas. Šis metodas reiškia, kad „teismo sprendime arba apskritai nėra jokių motyvų, arba pateikti pseudomotyvai, t.y. vartojami neaiškūs, nesuprantami posakiai, beprasmės frazės, kurių negalima pripažinti

³² LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V. Civilinio proceso teisė: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2005. II t. P. 153.

pakankamai svariais teismo išvadų argumentais. Iš esmės toks teismo sprendimas nėra motyvuotas.“³³

Kaip pseudoargumentacijos metodo pavyzdį galima pateikti Vilniaus m. 2 apylinkės teismo teisėjo nutartį, kuria jis nusišalina nuo bylos 2-813-294/2008 nagrinėjimo (nors nutartis nėra ginčą išsprendžiantis galutinis procesinis dokumentas, t.y. sprendimas, tačiau pagal Civilinio proceso kodeksą, visos nutartys, kurios yra priimamos kaip atskiras procesinis dokumentas, privalo būti motyvuotos, be to, ši nutartis yra puikus pseudoargumentacijos pavyzdys):

„Prieš galutinai vertinant surinktus įrodymus teismui kilo abejonų dėl jo galimo nešališkumo priimant sprendimą byloje.

Teisėjas, nagrinėjantis bylą, nėra susijęs jokiais teisiniais santykiais nei su ieškovu, nei su atsakovais, dėl kurių bylos baigtis gali turėti įtakos jo teisėms arba pareigoms, nėra saistomas jokiais giminystės ar svainystės ryšiais, taip pat nėra kitų pagrindų, numatytų LR CPK 65 str., dėl kurių teisėjas privalėtų nusišalinti arba būtų nušalinamas nuo bylos nagrinėjimo. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad ieškovas nėra eilinis asmuo, o yra LR Seimo narys, užimantis aukštas Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininko pareigas. Šios kadencijos Seimas savo veiklos metu parodė visišką nesugebėjimą spręsti įsisenėjusias teismų problemas, o kai kurie Seimo veiksmai teismų atžvilgiu dvelkia neslepiaumu cinizmu ar atviru priešišku.

Manau, kad metų metus rengiamo ir niekaip nepriimamo naujo Teismų įstatymo įgyvendinimo vilkinimas akivaizdžiai prieštarauja ne tik teismų, bet ir visos valstybės interesams, kenkia jos nacionaliniam saugumui. Normalų teismų funkcionavimą ėmė keisti nuostata, kad valstybėje teisingumą galima vykdyti slaptųjų tarnybų pažymomis. Svarbiausi ekonominiai sprendimai ir asmenų skyrimas į svarbiausius postus priimami vadovaujantis šių tarnybų slaptomis pažymomis be teisės į apeliaciją. Teisėjų nepriklausomumas, kaip ir kalbos apie jų gaunamus didžiulius atlyginimus, tėra mitas, taip pat eskaluojamas metų metus. Teisėjas, neišdirbęs penkerių metų ir nepatvirtintas likusiai kadencijai, t.y. iki 65-rių metų, yra priklausomas nuo visko, nuo ko tik gali priklausyti. Be to, teisėjai, kaip ir kiti piliečiai, norėdami užsitikrinti bent kiek padorų gyvenimą, yra prasiskolinę bankams iki kadencijų pabaigos. Darbo praradimas daugeliui

³³ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V. Civilinio proceso teisė: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2005. II t. P. 156.

reikštų jų šeimų bankrotą. Procesiniai terminai yra surašyti taip, kad jie tapo siektina tobulyste ir visiškai neatitinka nūdienos realijų. Patikrinus bet kurio teisėjo darbą, sekančią dieną jis gali būti atleistas iš darbo dėl bet kokių formalių priežasčių. Žvelgiant į valdančiuosius, kurie save laiko visuomenės elitu, savo blizgučiais, meilužėmis ir medžioklėmis Afrikoje besipuikuojantiems „Gyvenimo būde“, atrodo, kad didžiąjai daliai jų žodžių sąskambis Teisinė valstybė yra toks pat įstabus ir nesuprantamas, kaip Mambujambu genčiai skardinė nuo konservų. Grupė marginalų netgi išmąstė, kad tauta jiems suteikė mandatą nevykdyti Konstitucinio teismo sprendimų. Tą pačią nuostatą atkartoją valstybės Premjeras, neseniai pareiškęs, kad teisėjams bylinėtis teisme dėl neišmokėtų atlyginimų yra neetiška. Sulaukęs penkiasdešimties sužinojau, kad teisti vagi Lietuvoje - neetiška. Įstatymų vykdymas virto į išmaldos prašymą. Ar gali išmaldos prašytojas spręsti apie garbę išmaldą duodančių? Manau, kad ne. Esant visiškam nesusikalbėjimui tarp teisėjų bendruomenės, LR Seimo ir Vyriausybės, vengdamas suklysti dėl galimo neadekvataus surinktų įrodymų vertinimo ir siekdamas užtikrinti ieškovui jo konstitucinę teisę į viešą, teisingą, nepriklausomą ir bešališką teisimą, bei vadovaudamasis LR CPK 66 str. nusišalinu nuo šios bylos nagrinėjimo".

Akivaizdu, kad rašydamas, teisėjas nevengė reikšti emocijų, ir, nors paminėti Civilinio proceso kodekso straipsniai, kuriuose nurodyti nusišalinimo pagrindai, abejotina, ar tokia argumentacija yra tinkama. Teismo parengtame dokumente ne tik reikėtų vengti emocijų, bet ir nesuprantamų, abstrakčių frazių. Toks teismo parengtas dokumentas savo prasme yra ydingas.

- 2) Paprasto silogizmo metodas. „Šis metodas reiškia, kad teismo išvados formuluojamos kaip logiška teismo taikomos teisės normos ir nustatytų bylos aplinkybių išvada.“³⁴ Paprastai tokiu atveju motyvai išdėstomi vienu sakiniu. Nors tokiu būdu argumentuotų sprendimų galima sutikti ir šiuolaikiniame civiliniame procese, dažniau tokios praktikos galima sutikti tų laikų teismų praktikoje, kuomet teismo sprendimai buvo rašomi ranka – t.y. apytiksliai iki 2000 metų. Metodą iliustruojantis pavyzdys galėtų būti Vilniaus m. 3 apylinkės teismo sprendimas byloje 2-1738-12/99, kuriame nurodoma teismo sprendimo

³⁴ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V. Civilinio proceso teisė: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2005. II t. P. 156.

įžanginė dalis (posėdyje dalyvaujantys asmenys) motyvuojamoji (o kartu ir rezoliucinė) dalis:

„Vadovaudamasis LR CPK 214-222 str. teismas nusprendė:

Ieškovo ieškinį tenkinti ir išieškoti iš atsakovo K.K. mokesčius už komunalines paslaugas 264,05 Lt ir delspinigių 15,26 Lt, viso 279 Lt 31 cent (du šimtus septyniasdešimt devynis litus ir 31 centą) SP UAB „Naujininkų ūkis“ naudai ir 13,96 Lt teismo išlaidų valstybei.

Sprendimas 14 dienų terminu gali būti skundžiamas apeliaciniu skundu Vilniaus apygardos teismui per šį teismą.“

Akivaizdu, kad šis metodas leidžia suformuluoti motyvus labai trumpai, tačiau tai ir yra šio metodo yda – nevertinami visi reikšmingi šalių pateikti įrodymai ar argumentai, todėl sudėtinga išsiaiškinti, ką galvojo ir kuo rėmėsi teisėjas, priimdamas tokį sprendimą. Pavyzdžiui, minėtame Vilniaus m. 3 apylinkės teismo sprendime visiškai nebuvo remiamasi jokiais rašytiniais įrodymais. Teismas, rašydamas sprendimą, vadovavosi tik Civilinio proceso kodeksu, todėl abejojama ar buvo įvertinti visi tiek ieškovo, tiek atsakovo pateikti argumentai. Ši yda riboja teismo sprendimo kritikos galimybę ir taip pat *audiatur et altera pars* principą – šalys nėra tinkamai išklausomos ir jų argumentai nėra vertinami, nes iš glaustų motyvų negalima suprasti kaip buvo įvertinti vieni ar kiti įrodymai.

- 3) Faktų konstatavimo metodas. „Taikant šį metodą teismo sprendime detaliam aprašoma bylos aplinkybės ir teismo nustatyti faktai. Tačiau nėra daromos apibendrinamosios išvados, neaptariamoms galimos ginčo sprendimo alternatyvos, o kai kada net nenurodoma taikoma teisės norma.“³⁵ Šis metodas taip pat yra netinkamas, nes nėra sprendimo pagrįstumo ir motyvacijos, o šiai nesant pažeidžiamas teisės į teisminę gynybą principas, negalima teismo sprendimo kritika.
- 4) Dialogo metodas. Argumentuodamas sprendimą dialogo metodu, motyvuojamojoje sprendimo dalyje teismas aptaria visus „už“ ir „prieš“ argumentus. Tai daroma tiek aptariant faktinį bylos aspektą, tiek taikomas teisės

³⁵ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V. Civilinio proceso teisė: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2005. II t. P. 157.

normas, teisės principus ir kitus teisės šaltinius. Paskui teismas daro išvadas ir nurodo, kodėl pirmumą teikia vieniems ar kitiems argumentams. „Šitaip argumentuojant sprendimą ne tik nuosekliai ir detalai aptariami faktiniai ir teisiniai bylos aspektai, bet ir ieškoma įvairių argumentų, vertybių pusiausvyros. Teismo sprendimo motyvai tokiais atvejais užima keletą ar net kelias dešimtis puslapių. Pavyzdžiui, teismo sprendimą Prancūzijoje sudaro vidutiniškai 300, Vokietijoje – 2000, JAV – 8000 žodžių. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo priimamų nutarčių apimtis ir atitinkamai jų argumentavimo apimtis labai skiriasi – yra nutarčių, kurias sudaro iki 300 žodžių, bet yra ir tokių, kurios susideda iš 4000 žodžių. Be abejo, teismo sprendimo motyvų apimtis tiesiogiai priklauso ir nuo bylos sudėtingumo. Jeigu byla nėra sudėtinga, nesusiduriama su alternatyvių sprendimų galimybe, nekyla didelių teisės aiškinimo ar faktų nustatymo problemų, o sprendžiamas teisės klausimas neturi precedento reikšmės, tai tiesiog nėra reikalo rašyti išplėstinius teismo motyvus. Ir atvirkščiai, kai byla turi precedento reikšmę, kai tenka spręsti sudėtingus teisės ir fakto klausimus, remtis teisės principais ir vertybėmis, būtina rašyti išplėstinius motyvus. Kai kurių valstybių civilinio proceso įstatymai leidžia teismui, atsižvelgiant į bylos sudėtingumą, pasirinkti, kokius teismo motyvus – išplėstinius ar ne, rašyti. Tokia galimybė buvo numatyta ir ikikarinėje Lietuvoje galiojusiuose civilinio proceso įstatymuose. CTĮ 804 str. nustatė, kad kasacinis teismas turi teisę pats nuspręsti, ar savo sprendimo motyvus išdėstyti smulkiai, ar tik surašyti jo rezoliucinę dalį. Kai teismo sprendimas argumentuojamas aptariamą metodu, o bylą nagrinėja keli teisėjai, teisėjų nuomonės gali skirtis. Tokiais atvejais teisėjas, nesutikęs su daugumos nuomone, paprastai raštu išdėsto savo atskirąją nuomonę. Dialogo metodas taikomas Anglijos, JAV, kitų bendrosios teisės sistemos valstybių teismų praktikoje, taip pat Norvegijoje, o iš dalies – ir Švedijoje.“³⁶

- 5) Sudėtingo silogizmo, arba mokslinis metodas. „Šis teismo sprendimų argumentavimo metodas panašus į dialogo metodą – teismas sprendime taip pat aptaria visas faktines ir teises bylos aplinkybes, nurodo visus „už“ ir „prieš“

³⁶ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V. Civilinio proceso teisė: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2005. II t. P. 157.

argumentus, priima vertybinius sprendimus. Tačiau, skirtingai nuo dialogo metodo, teismas visus argumentus papildomai aptaria ir modifikuoja tokiu būdu, kad teismo priimtas sprendimas tampa vienintele logiška tų argumentų išdava. Be to, teismas, aptaręs visus argumentus ir pateikęs jų vertinimą, suformuluoja aiškia precedentinę normą, t.y. priimtas teismo sprendimas tampa precedentu. Toks argumentavimas yra ne tik išsamus ir nuoseklus, bet ir apibendrinantis, nes aiškinant teisės normas sukuriama nauja taisyklė, kuria remsis kiti teismai nagrinėdami panašias bylas. Toks teismo sprendimų argumentavimo metodas vyrauja Vokietijoje, Švedijoje.³⁷ Be jokios abejonės, šis teismo sprendimo argumentavimo metodas tapo dar reikšmingesnis po 2007 metų spalio 24 dienos Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimo, kuriuo pasisakyta dėl teismo precedentų – ne tik Lietuvos Aukščiausiasis Teismas formuoja teismų praktiką, bet tai daro ir kiti žemesnių instancijų teismai, todėl sprendimo argumentacija, sprendžiant svarbų teisės aiškinimo ar taikymo klausimą, tampa ypatingos reikšmės.

Pateiktas teismo sprendimo argumentavimo metodų sąrašas nėra baigtinis. Galima sutikti gana skirtingų sprendimų kiekvienos valstybės praktikoje. Tačiau taip pat reikia atsižvelgti ir į kiekvienos valstybės teisinę bazę.

2.4 Įvairių pakopų (grandžių) teismų sprendimų motyvacijos ypatumai

Lietuvoje pareiga motyvuoti teismo sprendimus įtvirtinta Civilinio proceso kodekso 269 ir 270 straipsniuose bei 329 straipsnio 2 dalies 4 punkte. Lietuvai būdinga trijų pakopų teismų grandžių sistema: pirmoji bei apeliacinė instancijos ir kasacinė sprendimo teisėtumo kontrolės forma. Žinoma, negalima reikalauti, kad skirtingų instancijų teismai vienodai motyvuotų teismo sprendimus. Pirmos instancijos teismo tikslas – išspręsti individualų tarp šalių kilusį ginčą. Apeliacinės instancijos teismo kompetencija yra pakankamai ribota – šis teismas nagrinėja bylą neperžengdamas apeliacinio skundo ribų (išskyrus, kai to reikalauja viešasis interesas), taip pat patikrina ar nėra absoliučių

³⁷ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V. Civilinio proceso teisė: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2005. II t. P. 158.

sprendimo negaliojimo pagrindų. Apeliacinėje instancijoje nesvarstomi nauji įrodymai ir aplinkybės, kurios nebuvo nurodytos pirmosios instancijos teisme. Kasacinės grandies teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskūstus sprendimus teisės taikymo aspektu. Tai reiškia, kad pagal įstatymą kasacinis teismas sprendžia ir analizuoja teisės, o ne fakto klausimus. Tikrindamas skundžiamo procesinio sprendimo teisėtumą, kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų bylos aplinkybių. Dėl šios priežasties teismas pasisako tik dėl tų kasacinio skundo argumentų, kuriais keliami teisės klausimai. Atsižvelgiant į nurodytą instancinių teismų paskirtį, negalima reikalauti kiekvienos pakopos teismo rašyti sprendimus remiantis analogiška metodika. Pirmojoje ginčo pakopoje – pirmosios instancijos teisme, teisėjas sprendžia konkretų individualų ginčą ir priimdamas sprendimą teismas priima individualaus pobūdžio įstatymo galią turintį (jeigu sprendimas įsiteisės) teisės aktą. Teisėjas, rašydamas sprendimą, remiasi tiek rašytiniais, tiek žodiniais byloje pateiktais įrodymais, juos įvertina, apvarsto visus už ir prieš, pamini teisės normas, kuriomis remiasi ir išsprendžia ginčą. Todėl ir motyvuojamoje dalyje pirmosios instancijos teismas plečiamai nesigilina į teisės klausimus, o iš esmės nustato faktus ir priima sprendimą dėl konkrečių aplinkybių. Apeliacinės instancijos teisme bylos šalys naudojasi teise apskūsti sprendimą, todėl šioje instancijoje apsiribojama pateikto apeliacinio skundo argumentais ir aplinkybėmis, kurios jau buvo nagrinėtos pirmojoje instancijoje. Šiuo atveju teismas patikrina ar nėra jokių procesinių pagrindų naikinti sprendimą ir – apeliacinio skundo ribose – priimti naują sprendimą, palikti sprendimą nepakeistą ar jį pakeisti, taip pat perduoti nagrinėti bylą pirmosios instancijos teismui iš naujo. Dėl nurodytų argumentų, teismo sprendimas motyvuojamas atsižvelgiant į Civilinio proceso kodekso 320 straipsnyje nurodytas ribas – t.y. procesinių pagrindų (teismo sprendimo negaliojimo dėl absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų patikrinimas) ir faktinio bei teisinio apeliacinio skundo pagrindų patikrinimas. Tiek pirmosios instancijos, tiek apeliacinės instancijos teismų sprendimų motyvacijos gana panašios ir teisėjai naudojami gana panašia metodika. Na, o kasacijos paskirtis skiriasi nuo pirmųjų dviejų pakopų teismų, todėl skiriasi ir sprendimo rašymo metodika. Pagal Civilinio proceso kodekso 353 straipsnio 1 dalį, kasacinis teismas analizuoja apskūstus sprendimus ne fakto, o teisės taikymo aspektu. Šio teismo teisėjai yra aukščiausios kvalifikacijos teisės specialistai, todėl jie

sprendžia teisės išaiškinimo ir taikymo klausimus. Kasacinės grandies teismo sprendimų motyvacija paprastai būna itin plati, siejama tik su teisės klausimais, siekiant sukurti teisės aiškinimo taisyklę, kurią vėliau taiko ne tik kitų (žemesnių) pakopų teismai, bet ir advokatai, rašydami ieškinius ar pareiškimus bei studentai, studijuodami naujausias teisės taikymo ir aiškinimo tendencijas.

2.5 Teismo sprendimo motyvacija pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksą

Iš esmės, Civilinio proceso kodekso 269 ir 270 straipsniai bei civilinio proceso teisės principai nukreipia į aukščiau minėtą dialogo ir sudėtingo silogizmo sprendimo argumentacijos metodiką. Civilinio proceso kodekso 270 straipsnio 4 dalis paaiškina, kas turi būti nurodyta sprendimo motyvacinėje dalyje. Joje turi būti nurodoma:

- Teismo nustatytos bylos aplinkybės;
- Įrodymų, kuriais grindžiamos teismo išvados, vertinimas;
- Argumentai, dėl kurių teismas atmetė kuriuos nors įrodymus;
- Įstatymai ir kiti teisės aktai, kuriais teismas vadovavosi, bei kiti teisiniai argumentai.

Teismo sprendimo argumentacijos prasme, teismas, nagrinėdamas bylą, privalo remtis tam tikrais civilinio proceso principais, įtvirtintais Civilinio proceso kodekse. Visų pirma, reikėtų paminėti teisės į teisminę gynybą principą. Asmuo, kuris dėl tam tikrų susiklosčiusių aplinkybių kreipėsi į teismą, tikisi čia apginti savo teises. Todėl minėtasis principas negali būti įgyvendintas, jeigu asmuo, kreipęsis į teismą, negauna iš jo išsamaus atsakymo į savo pateiktą klausimą, t.y. suformuluotą ieškinio reikalavimą. Jeigu teismas neaptaria visų „už“ ir „prieš“ argumentų bei neargumentuoja jų remdamasis teisės normomis, galima teigti, kad teisė į teisminę gynybą tinkamai neįgyvendinama. Asmuo turi teisę žinoti, kodėl teismas pasirinko ar atmetė vienus ar kitus argumentus, taip pat turi turėti galimybę suprasti sprendimą ir jį kritikuoti.

Kalbant apie teismo sprendimo argumentaciją, taip pat paminėtinas ir civilinio proceso betarpiškumo principas. Teismas, nagrinėdamas bylą, privalo tiesiogiai iširti

visus joje esančius įrodymus, o ištyręs, nurodyti, kokius įrodymus laiko patvirtinančiais argumentus, o kurių ne. Būtent tokia informacija ir turi būti nurodoma teismo sprendimo motyvuojamoje dalyje. Taip pat betarpiškumo principas reiškia, kad teismas negali remtis tais įrodymais, kurie nebuvo iširti teismo posėdyje. Todėl, jeigu teisėjas savo sprendime nurodo tam tikrus įrodymus, kurie nebuvo tirti teismo posėdžiuose, ir kuris nors byloje dalyvaujantis asmuo jų dėl to nežinojo, tai tokia aplinkybė gali būti pagrindas apeliaciniam skundai paduoti.

Kadangi motyvuojamoji teismo sprendimo dalis apima faktinį ir teisinį, padarytų nagrinėjant bylą, išvadų pagrindimą, rašant šią dalį būtina faktines aplinkybes pagrįsti byloje esančiais įrodymais. „Nė vienas įrodymas sprendime negali būti paliktas neįvertintas. Jeigu teismas kuriuos nors įrodymus atmeta, motyvuojamojoje sprendimo dalyje turi atsispindėti argumentai, pagrindžiantys įrodymų atmetimą.“³⁸ Tai patvirtino ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas senato nutarimu 1997 m. birželio 13 d.:

„Teismas neturi apsiriboti vien tik įrodymų išvardinimu, o privalo, nurodydamas įrodomąją reikšmę, išdėstyti jų turinį.

Įvertindamas įrodymus, teismas turi patikrinti kiekvieno įrodymo tikrumą, liečiamumą, leistinumą, įrodymų pakankamumą, tarpusavio ryšį. Visi byloje pateikti įrodymai turi būti įvertinti.

Kiekviename teismo sprendime turi būti nurodytos materialinės ir procesinės teisės normos, kuriomis teismas vadovavosi išspręsdamas bylą.“

Motyvuojamojoje teismo sprendimo dalyje be faktinių, turi būti nurodomi ir teisiniai sprendimo pagrindai. Teismas teisiškai kvalifikuoja tarp ginčo šalių esančius santykius ir nurodo, kokios teisės normos jiems taikytinos. Teismo sprendime turi būti remiamasi konkrečia teisės norma – kitu atveju gali kilti abejonių dėl teismo sprendimo teisėtumo ir pagrįstumo.

Argumentuojant teismo sprendimą gali susiklostyti tam tikros situacijos, kurias taip pat reikėtų išanalizuoti ir pagrįsti:

- 1) Pripažindamas, kad ginčo teisinius santykius reglamentuoja keli vienas kitam prieštaraujantys teisės aktai, motyvuojamojoje sprendimo dalyje teismas turi

³⁸ Civilinio proceso kodekso komentaras. Vilnius: Justitia, 2005. II dalis. P. 178.

išaiškinti, kodėl vienu teisės aktu jis vadovaujasi, o kitu ne.³⁹ Įvairūs teisės doktrinos šaltiniai bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo rekomendaciniai išaiškinimai ir konsultacijos nėra laikomi teisės aktais, todėl tokie šaltiniai teismo sprendime nurodytini kartu su teisės norma.

- 2) Taikydamas įstatymo analogiją, teismas motyvuojamą sprendimo dalyje turėtų argumentuoti, kodėl jis mano, kad ginčo santykių nereglamentuoja teisės normos ir kad įstatymų nesureguliuotas visuomeninis santykis teisiniu atžvilgiu panašus, o taikydamas teisės analogiją – papildomai nurodyti, jog negalima taikyti įstatymo analogijos, ir išaiškinti taikomus bendruosius teisės principus.⁴⁰

Paminėtina, kad Civilinio proceso kodekso straipsniuose, kuriuose reglamentuojamas sprendimas už akių (285 straipsnis) bei preliminarus sprendimas (428 straipsnis) minima kategorija „sutrumpinti motyvai“. Iš esmės, tiek preliminarus sprendimas, tiek sprendimas už akių skirti tokiam atvejui, kai argumentus pateikia tik viena ginčo pusė (tai yra viena ginčo pusė yra aktyvi, o kita pasyvi). Sprendimo už akių atveju siekiama užkirsti kelią bylos vilkinimui – tai tarsi saugiklis, darantis įtaką kitai šaliai tam, kad ir ji pateiktų savo argumentų, reikšmingų bylai. Preliminaraus sprendimo atveju taikoma dokumentinio proceso tvarka, kurią pasirenka pats ieškovas, jeigu visus savo reikalavimus gali pagrįsti leistinais rašytiniais įrodymais. „Dokumentiniu procesu supaprastinamas ir paspartinamas kai kurių kategorijų bylų nagrinėjimas, taupoma byloje dalyvaujančių asmenų išlaidos, laikas.“⁴¹ Civilinio proceso kodekse nėra nurodoma, ką reikėtų laikyti sutrumpintais motyvais, tačiau tiek vieno, tiek kito sprendimo atveju teismas remiasi formaliu įrodymų vertinimu, neturi būti vertinamas byloje esančių įrodymų tikrumas (nes jei įrodymai netikri, kita ginčo šalis gali prašyti peržiūrėti sprendimą už akių ar pateikti prieštaravimus preliminariam sprendimui ir tokiu būdu apsiginti). „Kitaip tariant, teismas šiuo atveju nevertina byloje esančių įrodymų. Jis tik turėtų konstatuoti, kad byloje esantys įrodymai, jeigu pasitvirtintų jų turinys, leidžia pareikštą reikalavimą laikyti teisiškai pagrįstu arba nepagrįstu ir priimti vienokią ar kitokią sprendimą. Šitaip išvengiama detalios ir visapusiškos byloje esančių įrodymų analizės,

³⁹ Civilinio proceso kodekso komentaras. Vilnius: Justitia, 2005. II dalis. P. 178.

⁴⁰ Ibid. P. 178.

⁴¹ Ibid. P. 153

kuri būtina priimant įprastą sprendimą.⁴² Galima būtų teigti, kad tokiu būdu įteisinami nevisaverčiai teismo sprendimo motyvai, tačiau toks supaprastintas procesas kai kuriais atvejais yra priimtinesnis ir nepažeidžia nei vienos iš ginčo šalių teisių, t.y. abi ginčo šalys turi galimybę apginti savo interesus.

Dar vienas atvejis, kuomet teismas rašo sutrumpintus motyvus, yra tada, kai atsakovas ieškinį pripažįsta visiškai ar iš dalies. Civilinio proceso kodekso 268 straipsnio 5 dalis numato, kad tokiuose sutrumpintuose motyvuose nenurodomi argumentai, dėl kurių teismas atmeta kuriuos nors įrodymus. Rengiant sutrumpintus motyvus sprendime, kai atsakovas visiškai ar iš dalies pripažįsta ieškinį, taip pat atliekamas formalus įrodymų vertinimas, nes nėra jokių atsikirtimų į reikalavimą.

Paminėtinas Civilinio proceso kodekso 441 straipsnis, kuris numato ginčų dėl nedidelių sumų priteisimo nagrinėjimo ypatumus. Šio straipsnio trečiojoje dalyje numatoma, kad tokiose bylose „teismas priima sprendimą, kuriame turi būti įžanginė ir rezoliucinė dalys, taip pat trumpai išdėstyti motyvai“⁴³. Pabrėžtina, kad sutrumpintų motyvų ir trumpai išdėstytų motyvų sąvokos nėra tapačios, nes sutrumpintų motyvų atveju apsiribojama formaliu byloje pateiktų įrodymų vertinimu, o šiuo atveju surašomas trumpesnis sprendimas, tačiau motyvai nėra formalūs, jie tiesiog įvardijami trumpais. Ginčų dėl nedidelių sumų priteisimo atveju priimamas teismo sprendimas ypatingas tuo, kad jame atsisakyta aprašomosios dalies bei turi būti trumpai išdėstomi motyvai. Trumpai išdėstomų motyvų sąvoka Civilinio proceso kodekse nėra atskleidžiama. „Skirtingai nei ieškinio (jo dalies) pripažinimo atveju, pagal Civilinio proceso kodekso 441 straipsnį, ar surašyti trumpus motyvus, sprendžia teismas savo nuožiūra.“⁴⁴ „Teismas savo nuožiūra sprendžia, sprendime trumpai išdėstyti motyvus ar surašyti sprendimą, visiškai atitinkantį bendruosius CPK keliamus reikalavimus. Siūlytina, kad teismas, nagrinėdamas bylas, kurių ginčo vertė yra didesnė nei 250 litų, t.y. kur galima apeliacija, apsvarstyti, kokia tikimybė, jog šalys pateiks apeliacinį skundą. Jei faktinės aplinkybės rodo, kad apeliacija bus inicijuota, patartina surašyti išsamius motyvus.“⁴⁵ Tokiu būdu siekiama, kad teismas sutaupyti laiko rašydamas trumpus motyvus, tačiau, apsvarstęs galimos apeliacijos tikimybę, leistų aukštesnės instancijos teismui įsigilinti jau į pilnus motyvus taip

⁴² Civilinio proceso kodekso komentaras. Vilnius: Justitia, 2005. II dalis. P. 224.

⁴³ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (Valstybės žinios, 2002, Nr. 36-1340).

⁴⁴ NORKUS, R. Supaprastintas civilinis procesas: monografija. Vilnius: Justitia. 2007. P. 246.

⁴⁵ Ibid. P. 247.

siekdamas teisingumo įgyvendinimo. Taigi, galima teigti, kad ginčiuose dėl nedidelių sumų priteisimo teismo sprendimo motyvai būti privalo, tačiau jie gali būti išdėstomi ne taip išsamiai, negu kad nagrinėjant bylas įprasta tvarka.

2.6 Netinkamai motyvuotų teismo sprendimų priėmimo pasekmės

Nors pareiga motyvuoti teismo sprendimus įtvirtinta Civilinio proceso kodekso 269, 270 straipsniuose bei 329 straipsnio 2 dalies 4 punkte, šiuolaikinėje teismų praktikoje pasitaiko ir nemotyvuotų teismo sprendimų. „Teismo sprendimo motyvų nebuvimas yra ne tik teismo sprendimo formos pažeidimas, bet ir jo turinio trūkumas. Nemotyvuotas teismo sprendimas yra tuščių frazių rinkinys, pagrįstai keliantis abejonių dėl jo teisėtumo ir pagrįstumo, ir neatitinka pagrindinių teisinės valstybės teismo proceso principų reikalavimų.“⁴⁶ Civilinio proceso kodekso 329 straipsnio 2 dalies 4 punkte įtvirtintas absoliutus sprendimo negaliojimo pagrindas dėl sprendimo motyvų (sutrumpintų motyvų) nebuvimo suteikia galimybę peržiūrint bylą instancine tvarka naikinti tokį sprendimą ir apginti asmenų interesus. 2007 metų civilinių bylų nagrinėjimo ataskaitoje nurodoma, kad 36 pirmosios instancijos teismo sprendimai buvo panaikinti dėl absoliučių negaliojimo pagrindų ir perduoti pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo. Dalis šių sprendimų buvo panaikinti dėl motyvų nebuvimo. Pavyzdžiui,

„CPK 263 straipsnis teismo sprendimui nustato teisėtumo ir pagrįstumo reikalavimus. Teismo sprendimo pagrįstumas *inter alia* priklauso nuo to, ar teismas teisingai įvertina byloje surinktus ir iširtus įrodymus. Apie tai sprendžiama analizuojant motyvuojamąją teismo sprendimo dalį, kurioje teismas, išnagrinėjęs bylą, privalo išdėstyti padarytų išvadų motyvus. Pagal CPK 291 straipsnio pirmosios dalies 5 punkto nuostatą nutartyje turi būti motyvai, kuriais vadovaudamasis teismas padarė išvadas, ir įstatymai bei kiti teisės aktai, kuriais teismas rėmėsi. Motyvuojamojoje nutarties dalyje faktiškai ir teisiškai pagrindžiamos teismo nutartimi padarytos išvados. Šioje dalyje teismas išanalizuoja byloje dalyvaujančių asmenų nuomonę, įvertina įrodymus ir jais remdamasis

⁴⁶ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V. Civilinio proceso teisė: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2005. II t. P. 162.

konstatuoja tam tikras faktines aplinkybes. Nustatytas faktines bylos aplinkybes teismas teisiškai kvalifikuoja nurodydamas joms taikytinas proceso ar materialiosios teisės normas. Motyvų sprendime (nutartyje) nebuvimas laikomas vienu iš absoliučių sprendimo (nutarties) negaliojimo pagrindų (CPK 329 str. 2 d. 4 p.).⁴⁷

Nutartyje, kuri buvo panaikinta aukščiau cituojama Lietuvos apeliacinio teismo nutartimi, esanti motyvuojamoji dalis yra itin trumpa:

„Prašymas tenkintinas. Pareiškėjo prašomos laikinosios apsaugos priemonės taikytinos remiantis jo išdėstytais motyvais, nes to nepadarius būsimo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti.“⁴⁸

Dar vienas pavyzdys, iliustruojantis teismo procesinio dokumento panaikinimą dėl motyvacijos nebuvimo:

„Pagal CPK 329 straipsnio 2 dalies 4 dalį absoliutus sprendimo ar nutarties negaliojimo pagrindas yra tas, kad sprendimas ar nutartis yra be motyvų. Kadangi pirmosios instancijos teismas savo nutartyje, kuria atsisakė priimti ieškovės patikslintą ieškinį nenurodė tokio sprendimo motyvų, tai yra nenurodė, koku teisiniu pagrindu ieškinį atsisakė priimti (nenurodė teisės normos), taip pat nenurodė, kokių trūkumų ieškovė nepašalino, todėl 2006 m. vasario 20 d. pirmosios instancijos teismo nutartis naikintina ir klausimas dėl 2006 m. vasario 1 d. teismui pateikto patikslinto ieškinio priėmimo perduotinas nagrinėti iš naujo. Kadangi pirmosios instancijos teismo nutartis yra panaikinama dėl absoliučių negaliojimo pagrindų, kolegiją kitų ieškovės argumentų dėl priimtos nutarties neteisėtumo neanalizuoja.“⁴⁹

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, kaip sudėtinės Lietuvos teisės norminių aktų dalies, 6 straipsnio 1 dalis nurodo:

„Kai yra sprendžiamas tam tikro asmens civilinio pobūdžio teisių ir pareigų ar jam pareikšto kokio nors baudžiamojo kaltinimo klausimas, toks asmuo turi teisę, kad bylą per įmanomai trumpiausią laiką viešumo sąlygomis teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir bešališkas teismas. Teismo sprendimas paskelbiamas viešai, tačiau demokratinėje visuomenėje moralės, viešosios tvarkos ar valstybės saugumo interesais spaudos atstovams ar visuomenei gali būti neleidžiama dalyvauti per visą

⁴⁷ Lietuvos Apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-514/2007

⁴⁸ Vilniaus apygardos teismo 2007 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2110-33/2007.

⁴⁹ Lietuvos Apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-858/2007.

procesą ar jo dalį, kai tai reikalinga dėl nepilnamečių ar bylos šalių privataus gyvenimo apsaugos, arba tiek, kiek, teismo nuomone, yra būtina dėl ypatingų aplinkybių, dėl kurių viešumas pakenktų teisingumo interesams.“

Europos žmogaus teisių teismas, plečiamai nagrinėjęs 6 straipsnio 1 dalies nuostatą bylose *Pronina v. Ukraine* bei *Ruiz Torija v. Spain* paaiškino, kad teismai turi argumentuoti savo sprendimus. Tačiau ši nuostata negali būti vertinama kaip absoliuti. Kai kurie šalių pateikiami argumentai gali būti nesusiję su byla ar net absurdiški, todėl teismas, vadovaudamasis sąsąjumo taisykle, gali jų neanalizuoti. Tačiau privaloma pateikti motyvus dėl to, kodėl vieni ar kiti argumentai yra neanalizuotini ar atmestini. Teismas pripažino, kad nemotyvuotas teismo sprendimas laikytinas Konvencijos 6 str. 1 dalies pažeidimu.

Sprendžiant netinkamos teismo sprendimo motyvacijos problemą, paminėta tai, kad iki Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo galiojusioje teisėjų rengimo tvarkoje buvo parengtos tam tikros sprendimo rašymo metodikos, be to, asmenims, paskirtiems į teisėjų pareigas, buvo rengiami mėnesio trukmės seminarai, kuriuose buvo privaloma dalyvauti. Dabartiniu metu egzistuoja teisėjų švietimo problema, ypač sprendimų rašymo metodikos klausimais. Teisėjams organizuojami seminarai paprastai susiję su tam tikrais teisės aiškinimo klausimais bei su supažindinimu su nauju teisiniu reglamentavimu, tačiau asmeniui, tapusiam teisėju, nelieka kitos išeities kaip „nusirašyti“ nuo kitų anksčiau priimtų teismo sprendimų ar bent jau kopijuoti tą rašymo stilių.

3. Teismo sprendimo motyvacija pagal kai kurių užsienio valstybių teismų praktiką

3.1 Reikalavimai teismo sprendimo motyvams Danijoje

„Priklausomai nuo ieškinio suformulavimo, Danijoje skiriami:

- 1) Sprendimai dėl pripažinimo;
- 2) Sprendimai dėl priteisimo, t.y. vykdytini teismo sprendimai.⁵⁰
- 3) Taip pat galima būtų išskirti mišrius sprendimus, kuriuose yra tiek sprendimo dėl pripažinimo, tiek ir sprendimo dėl priteisimo požymių.

Sprendimas dėl pripažinimo nėra nukreiptas vykdyti antstoliui. Juo pripažįstama tam tikra ieškovo teisė atsakovo atžvilgiu arba tam tikras neteisėtas atsakovo elgesys su ieškovu.

Sprendimas dėl priteisimo suformuluojamas taip, kad jei atsakovas neįvykdo savo pareigų per tam tikrą sprendime numatytą terminą, galima nukreipti priverstinį vykdymą per antstolį. Taip pat sprendime gali būti kombinuojamas tiek pripažinimas, tiek priteisimas (*declaration and enforcement*). Taip pat gali būti sprendimų, kurie pakeičia teisinį santykį, t.y. teismo sprendimai dėl teisinių santykių modifikavimo. Tokie sprendimai sukuria asmenims naujas teises ir pareigas (pavyzdžiui, teismo sprendimai dėl santuokos nutraukimo). Tokiu sprendimu yra sukuriama, pakeičiama ar panaikinama kokia nors asmens teisė ar teisinis santykis.

Nuo 1984 metų, miestų teismams leidžiama priimti sprendimus, kuriuose nėra pilnos aprašomosios dalies. Šioje dalyje gali būti apsiribojama trumpais ginčo šalių pareiškimais, tačiau bet kuriame teismo sprendime privalo būti pilna motyvuojamoji dalis. Teismo sprendime būtina nurodyti, kad aprašomoji dalis nėra pilnai suformuluota.

„Taigi, sprendimas susideda iš:

- 1) ginčo šalių reikalavimų,
- 2) trumpo šalių argumentų aprašymo,
- 3) motyvuojamosios dalies,

⁵⁰ WERLAUFF, Erik. Civil procedure in Denmark. Kluwer Law International. The Hague-London-Boston: 2001. P. 69.

⁴³ Ibid.

4) rezoliucinės dalies.⁵¹

Jeigu šalys siekia, kad teismo sprendimas būtų svarstomas apeliacine tvarka, pirmos instancijos teismas turi parengti papildomą ataskaitą apie bylą. Ši ataskaita rengiama remiantis teisėjo asmeniniais užrašais, darytais bylos nagrinėjimo metu. Danijoje apeliacine tvarka skundžiami tik dešimtadalis teismų sprendimų, tad jei teismas mano, kad tam tikras sprendimas bus skundžiamas apeliacine tvarka, protingiau būtų priimti sprendimą su pilna aprašomąja dalimi.

Pabrėžtina, kad Danijos teismų priimamuose sprendimuose labai aiškiai turi būti išdėstyti sprendimo priėmimo pagrindai – t.y. jis turi būti motyvuotas. Teismo sprendimas paskelbiamas jį balsiai perskaitant teismo posėdyje. Danijos civilinio proceso doktrinoje pabrėžiama, kad, nors kiekvienas teisėjas turi individualų sprendimo rašymo stilių, per dešimtmečius išsivystė tam tikras sprendimo rašymo standartas, kurio būtina laikytis. Tad daniškoji tradicija diktuoja tokią teismo sprendimo struktūrą:

- 1) Įžanginė dalis, kurioje trumpai aprašomas bylos pobūdis;
- 2) Ginčo šalių reikalavimai ir pagrindiniai argumentai;
- 3) Aprašomoji dalis – detali faktų ir įvykių santrauka;
- 4) Įrodymai, pateikti šalių ir liudytojų;
- 5) Baigiamųjų kalbų santrauka;
- 6) Motyvuojamoji dalis – pagrindai ir prielaidos bei išvados;
- 7) Rezoliucinė sprendimo dalis.

„Kai baigiama nagrinėti byla ir teismas gali priimti sprendimą, teisėjas paskiria sprendimo paskelbimo datą. Pagrindinė taisyklė yra ta, kad teismo sprendimas miestų teismuose gali būti skelbiamas ne vėliau kaip per 6 savaites ir ne vėliau kaip po 3 mėnesių – aukštesnės instancijos teismuose. Tokie sprendimo priėmimo terminai buvo nustatyti tuomet, kai Europos Žmogaus Teisių Teismas 1997 metais byloje prieš Daniją priėmė sprendimą, kuriuo nustatyta, kad tam tikros bylos buvo nagrinėjamos per ilgai.“⁵²

Danijos Aukščiausiojo teismo byloje 345/2003⁵³ priimtame sprendime galima pamatyti, kad teismo sprendimas nėra ilgas, t.y. keturi lapai, visos jo dalys turi

⁵² WERLAUFF, Erik. Civil procedure in Denmark. Kluwer Law International. The Hague-London-Boston: 2001. P. 69.

⁵³ Danijos Aukščiausiojo Teismo sprendimas byloje Nr. 345/2003 [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-03-30]. Prieiga per internetą: <www.amcham.dk/dl/oth/Stock_Options_Court_Ruling.pdf>.

pavadinimus (pavyzdžiui, „Reikalavimai ir argumentai“, „Pateikimas svarstyti teismui“, „Papildomi atsakovo teiginiai“, „Teismo sprendimas ir jo pagrindai“). Pastarojoje teismo sprendimo dalyje detaliai aprašytos faktinės aplinkybės, tačiau teismas beveik nesiremia statutine teise ir tik cituoja ankstesnio sprendimo argumentus dėl tam tikro klausimo ir juo remiasi priimdamas sprendimą šioje byloje. Taigi, galima daryti išvadą, kad Danijos Aukščiausiojo teismo sprendimas parašytas vadovaujantis paprasto silogizmo metodu, t.y. teismo išvados formuluojamos kaip logiška teismo anksčiau taikytų teisės normų ir nustatytų bylos aplinkybių išvada.

3.2 Reikalavimai teismo sprendimo motyvams Rusijos Federacijoje

Rusijos Federacijos civilinio proceso kodekso 195 straipsnyje įtvirtinta tai, kad teismo sprendimas privalo būti teisėtas ir pagrįstas. Prieš priimdamas sprendimą, teismas įvertina visus byloje pateiktus įrodymus, nustato aplinkybes ir šalių tarpusavio teisinius santykius, taip pat kokios teisės normos turėtų būti taikomos. Teismo sprendimas priimamas rašytine forma, o jo turinį, kaip ir Lietuvoje, sudaro 4 dalys:

- 1) „Įvadinė dalis, kurioje nurodoma sprendimo priėmimo data ir vieta, teismo, priėmusio sprendimą, pavadinimas, teismo sudėtis, teismo posėdžių sekretorius, dalyvavęs nagrinėjant bylą, bylos šalys, kiti byloje dalyvaujantys asmenys, jų atstovai, taip pat nurodomas ginčo dalykas;“⁵⁴
- 2) „Aprašomojoje teismo sprendimo dalyje turi būti nurodomi ieškovo reikalavimai bei atsakovo atsikirtimai, taip pat kitų byloje dalyvaujančių asmenų paaiškinimai;“⁵⁵
- 3) „Motyvuojamojoje sprendimo dalyje turi būti nurodomos teismo nustatytos bylos aplinkybės, taip pat įvertinami įrodymai, kuriais grindžiamos teismo išvados, argumentai, kuriais remiantis teismas priima ar atmeta kokius nors įrodymus, teisės aktai, kuriais remiantis priimamas teismo sprendimas.“⁵⁶ Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad Rusijos Federacijos civilinio proceso kodekso 198 straipsnyje

⁵⁴ *Гражданский процессуальный кодекс РФ*, priimtas 2002 m. lapkričio 14 d., Nr. 138-F3., 198 str.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ibid.

nurodoma, kad teismas pats taiko ieškinio senatį. Tokiu atveju motyvacinėje teismo sprendimo dalyje nurodoma tik tokios teismo nustatytos aplinkybės. Taip pat, jeigu atsakovas pripažįsta ieškinį, tai motyvuojamojoje dalyje nurodoma kad ieškinys buvo pripažintas ir kad toks pareiškimas teismo buvo priimtas;

- 4) „Rezoliucinėje teismo sprendimo dalyje nurodomos teismo išvados dėl ieškinio – ar ieškinys tenkinamas ar atmetamas (visas ar iš dalies), taip pat paskirstomos bylinėjimosi išlaidos bei nurodomi teismo sprendimo apskundimo tvarka bei terminai.“⁵⁷

Teismo sprendimas turi būti priimamas nedelsiant po bylos išnagrinėjimo. Teismo sprendimo motyvuojamosios dalies surašymas gali būti atidedamas ne ilgiau kaip penkioms dienoms nuo bylos nagrinėjimo užbaigimo, tačiau rezoliucinė teismo sprendimo dalis turi būti paskelbiama tame pačiame teismo posėdyje, kuriame baigiama nagrinėti byla.

Rusijos Federacijos Aukščiausiojo teismo sprendime, priimtame 2008 m. spalio 31 d. Nr. GPKI08-1595⁵⁸, galima išvelgti gana panašią į Lietuvos teismų priimamų sprendimų struktūrą. Motyvuojamoji teismo sprendimo dalis dėstoma vadovaujantis dialogo metodu – aptariama faktinė aplinkybė, teisės norma ir toliau daroma tam tikra išvada. Motyvuojamosios dalies gale priimama bendra išvada dėl visų teismo analizuotų argumentų ir toliau seka rezoliucinė dalis – tenkinti pareiškimą ar netenkinti.

3.3 Reikalavimai teismo sprendimo motyvams Vokietijoje

Teismo sprendimo struktūra ir turinys Vokietijoje yra reglamentuojami Civilinio proceso kodeksu (ZPO). Teismo sprendimą turi sudaryti:

- 1) Įvadinė dalis. „Teismo sprendimas yra skelbiamas „*Im Namen des Volkes*“, t.y. tautos vardu. Toliau šioje dalyje nurodomos bylos šalys, jų atstovai (taip pat gali būti nurodoma ir jų profesija), nurodomas byloje dalyvaujančių asmenų procesinis statusas ir taip pat posėdžio, kuriame baigta nagrinėti byla, data“⁵⁹;

⁵⁷ *Гражданский процессуальный кодекс РФ*, priimtas 2002 m. lapkričio 14 d., Nr. 138-F3., 198 str.

⁵⁸ Rusijos Federacijos Aukščiausiojo teismo sprendimas, 2008 m. spalio 31 d. Nr. GPKI08-1595 [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-03-30]. Prieiga per internetą: <http://vsrf.ru/stor_text.php?id=20636305>.

⁵⁹ DIEDRICH., F., KOCH, H. *German civil procedure*. Kluwer Law International: 1998. P. 85.

- 2) Nurodomas teismo pavadinimas, taip pat bylą nagrinėjusių teisėjų vardai bei pavardės;
- 3) Teismo sprendimo priėmimo data;
- 4) Šioje dalyje nurodomas teismo sprendimas dėl tam tikro ginčo ir taip pat pateikiamos nuostatos dėl privalomo sprendimo vykdymo, pavyzdžiui „Ieškinys atmestas. Ieškovas privalo atsakovui kompensuoti 5.000 €bylinėjimosi išlaidas;
- 5) Aprašomoji dalis – šioje dalyje teismas trumpai apibrėžia faktines bylos aplinkybes, taip pat ginčo šalių argumentus ir reikalavimus. Rašydamas sprendimo aprašomąją dalį, teismas remiasi byloje pateiktais įrodymais. „Pasitaiko atveju, kai teismas per trumpai apibrėžia šalių reikalavimus ir argumentus, ir šalims nėra žinoma, ar teismas, priimdamas sprendimą, juos įvertino. Tokiu atveju pažeidžiamas *audiatur et altera pars* principas ir sprendimas yra skųstinas aukštesnės instancijos teismui“⁶⁰;
- 6) Faktai ir priežastys, kuriais remiantis priimamas sprendimas – t.y. motyvuojamoji sprendimo dalis. Joje teismas pateikia savo svarstymus dėl bylos remdamasis teisės aktais bei byloje pateiktais įrodymais. Motyvai paprastai būna labai detalūs ir tai yra ilgiausia teismo sprendimo dalis. Teisėjai dažnai remiasi teisės doktrina bei ankstesniais teismų sprendimais ir taip pat aukštesnių instancijų teismų sprendimais.

Vokietijos teismų sprendimų stilius yra dedukcinio pobūdžio, paremtas įstatymais. Šis stilius reiškia, kad galutinis sprendimas yra paskutinė tam tikro ginčo būtina teisinių ir loginių argumentų išdava. Motyvai yra dėstomi neutralia, oficialia ir autoritetinga kalba ir dažnai turi dedukcinę ar silogizmo formą. Tačiau tuo pačiu metu Vokietijos teismų sprendimų stilius gali būti gana individualus ir padrikas (šokinėjantis nuo vieno klausimo prie kito). Dedukcinio pobūdžio stilius esti tuomet, kai teismo pareiga byloje yra taikyti įstatymus, kurie turi būti pritaikomi. Tačiau stilius nukrypsta nuo dedukcinio ir nuoseklaus pobūdžio tuomet, kai iškyla problemų interpretuojant įstatymą ir jį pritaikant.

Vokietijoje teisėjai dažnai siekia ginčo šalių taikaus susitarimo. Taip yra todėl, kad esant taikiam susitarimui, teisėjui nereikia rašyti sprendimo. Dažnai netgi pasitaiko pikntaudžiavimo tokiais susitarimais atveju. Tačiau dažniausiai taikus susitarimas

⁶⁰ DIEDRICH., F., KOCH, H. *German civil procedure*. Kluwer Law International: 1998. P. 85.

nepasiekiamas ir teisėjui tenka priimti sprendimą, ir tokiu atveju šis sprendimas yra balsiai perskaitomas teismo posėdyje.

Analizuojamame Vokietijos Aukščiausiojo teismo (*Bundesgerichtshof*) sprendime, priimtame 2005 m. kovo 2 d., galima išžvelgti aukščiau nurodytą teismo sprendimo struktūrą. Pirmoji yra įvadinė dalis, toliau, skirtingai negu Lietuvos teismų sprendimuose, seka rezoliucinė sprendimo dalis, kurioje nurodoma, koks sprendimas yra priimtas byloje. Likusioms dviems didžiausioms teismo sprendimo dalims suteikti pavadinimai („Faktinės aplinkybės“ – vadinamoji aprašomoji teismo sprendimo dalis, bei „Teismo sprendimo priėmimo pagrindai“ – motyvuojamoji dalis). Teismo sprendimo motyvuojamoji dalis rašoma atsižvelgiant į žemesnės instancijos teismo priimtą sprendimą ir vertinant tame sprendime pateiktus argumentus, pavyzdžiui, konstatuojama, kad „apeliacinės instancijos teismas teisingai įvertino faktą, kad pardavėjo tiekiamą kiaulieną neatitiko sutartyje numatytos kokybės“. Motyvuojant daugiau remiamasi faktinėmis aplinkybėmis bei sutarčių nuostatomis, negu įstatymais. Taip pat yra atsižvelgiama į ankstesnę *Bundegerichtshof* praktiką bei Jungtinių Tautų konvenciją dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo (CISG).⁶¹

3.4 Reikalavimai teismo sprendimo motyvams Prancūzijoje

Esminė norma, nustatanti teismų sprendimų Prancūzijoje turinį ir formą yra Prancūzijos Civilinio proceso kodekso 455 straipsnis: „Teismo sprendime turi būti trumpai aprašomi šalių reikalavimai ir argumentai; teismo sprendimas turi būti motyvuotas. Tai reiškia, kad turi būti išdėstyti teismo sprendimą pagrindžiantys argumentai.“⁶² Remiantis prancūzų teisės doktrina, teismo sprendimą turi sudaryti penki elementai:

- 1) „*mentions*“ – pranešama ar sprendimas yra perskaitomas viešai, taip pat nurodomos šalių bei bylą nagrinėjusių teisėjų pavardės. Taip pat nurodomas faktas, kad buvo perskaitytas pranešimas apie bylą.⁶³

⁶¹ Vokietijos Aukščiausiojo Teismo (*Bundesgerichtshof*) sprendimas byloje Nr. VIII ZR 67/04 [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-03-30]. Prieiga per internetą: <<http://www.iuscomp.org/gla/judgments/cisg/z050302.htm>>.

⁶² NEIL MACCORMIK, D., Summers Robert, *Interpreting Precedents: a comparative study*. 1997. P. 107.

⁶³ *Ibid.* P. 107.

- 2) „*visas*“ – sąrašas dokumentų, kurie teismo buvo ištirti: trumpas bylos aprašymas, dokumentai, kurie buvo pateikti šalių bei teisės aktai;⁶⁴
- 3) „*motifs*“ – teismo sprendimo motyvai – tai yra svarbiausia ir paprastai ilgiausia teismo sprendimo dalis.⁶⁵ Nurodymas motyvuoti teismo sprendimus įtvirtintas 455 straipsnyje ir šis reikalavimas yra pagrįstas dviem argumentais:
 - a) Motyvuojamoji teismo sprendimo dalis yra įrodymas, kad šalių pateikti argumentai buvo ištirti;
 - b) Ši teismo sprendimo dalis leidžia aukštesnės instancijos teismams atlikti priimto teismo sprendimo kontrolę.

Paprastai motyvuojamoji teismo sprendimo dalis susideda iš trumpo faktų apibūdinimo ir diskusijos, kurios metu pateikiami sprendimą pagrindžiantys argumentai. Esminis pagrindžiantis argumentas yra „generalinė taisyklė“, kuri gali būti taikoma tai bylai. Ši „generalinė taisyklė“ paprasčiausiai gali būti tam tikros įstatyminės nuostatos formuluotė. Priimdamas sprendimą, teismas stengiasi ne tik išspręsti konkretų ginčą tarp konkrečių šalių, bet ir „išspręsti“ visas tokios rūšies bylas, t.y. teismo sukurta taisyklė bus taikoma ir kitose analogiškose bylose. Iš čia prancūzų teisės doktrinoje yra atsiradęs terminas „*cour regulatrice*“ (valdantysis teismas);

- 4) „*dispositif*“ – joje turi būti teismo nurodymas, atsirandantis šalims, teismui priėmus sprendimą byloje. Paprastai ši dalis susideda iš vieno arba dviejų punktų.⁶⁶ Reikia pažymėti, kad „*dispositif*“ yra bene vienintelė teismo sprendimo dalis, įgyjanti *res judicata* galią, nors šį institutą teismai išplėtė ir dabar *res judicata* galią įgyja ir „*motifs*“, kurie yra būtinas „*dispositif*“ pagrindas;
- 5) „*formule exécutoire*“ – tai tam tikras privalomas nurodymas viešojo valdymo institucijai vykdyti teismo sprendimą.⁶⁷

Pasak prancūzų teisės doktrinos, teismų sprendimų stilių lemia tai, kad pagrindinė Prancūzijos teisėjo koncepcija yra ta, kad teisėjas turi vykdyti ne „teisminę galią“, bet atlikti „teisminę funkciją“. Vienintelis teisėtas teisės šaltinis yra įstatymas, nes pagal Žmogaus ir piliečio teisių deklaraciją, priimtą 1789 metais, įstatymas yra tautos valios išraiška. Prancūzijos teismų sprendimai paprastai atspindi paprasto silogizmo

⁶⁴ NEIL MACCORMIK, D., Summers Robert, *Interpreting Precedents: a comparative study*. 1997. P. 107

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Ibid. P. 108.

⁶⁷ Ibid.

metodologiją. Šiuose sprendimuose teisėjai yra labiau linkę gilintis į faktus, o ne į įstatymo raidę. Tai lemia, kad Prancūzijos teismų sprendimai yra ypatingai trumpi, t.y. netgi Prancūzijos *Cour de Cassation* sprendimai yra ne daugiau kaip keletas lapų. Tai reiškia, kad motyvuojamoji teismo sprendimo dalis paremta paprastu silogizmu, kuris yra logiška teismo taikomos teisės normos ir nustatytų bylos aplinkybių išvada.

3.5 Reikalavimai teismo sprendimo motyvams Jungtinėje Karalystėje

Didžioji Britanija yra bendrosios teisės valstybė, todėl jai būdingi šiek tiek kitokio pobūdžio teismų sprendimai, skirtingai nuo kontinentinės teisės valstybių:

- 1) Tipiškas teismo sprendimas Jungtinėje Karalystėje pradedamas nuo detalaus bylos faktų aprašymo.
- 2) Po šios dalies seka tam tikra diskusija, kurioje keliami teisiniai klausimai ir nurodomos šalys bei jų reikalavimai. Aukštesnių instancijų teismų sprendimuose paprastai dar yra aprašomi žemesnės instancijos teismų priimti sprendimai ir atlikti veiksmai.
- 3) Toliau seka diskusija apie šalis siejančius teisinius santykius reglamentuojančią teisę. Jungtinės Karalystės teismams būdinga tai, kad kai bylos yra nagrinėjamos kolegialiai, teisėjai gali sutarti dėl bendro sprendimo, paliesiančio šalis, tačiau kiekvienas teisėjas rašo savo nuomonę. Žemesnių instancijų teismuose teisėjai sprendžia paprastesnio pobūdžio ginčus, tačiau net ir šiuo atveju jie yra linkę pateikti platesnę savo nuomonę tiek teisės, tiek fakto klausimais. Aukštesnės instancijos teismas tokiu atveju turės pakankamus pagrindus priimti galutinį sprendimą toje byloje, jeigu jo nuomonė nesutampa su pirmosios instancijos teismu. Sudėtingose bylose aukštesnių instancijų teismų teisėjai yra linkę netgi susipažinti su įrodymais, kurie buvo pateikti advokatų žemesnės instancijos teismui, ir patikrinti, kodėl jie buvo priimti ar atmesti.
- 4) Teismo sprendimo gale nurodoma kaip išspręstas ginčas tarp šalių, o jei sprendimas buvo skųstas, tai nurodoma, ar skundas yra palaikomas ar ne.

Paprastai sprendimo priėmimas vyksta po advokatų baigiamųjų kalbų. Tam tikrais atvejais teismas atideda sprendimo priėmimą kitai dienai, o ypač sudėtingais atvejais

teisėjas gali atidėti sprendimo paskelbimą ilgesniam laikui, tačiau turi apie tai informuoti šalį.

„Jungtinės Karalystės teismų teisėjų nuomonės, pateikiamos sprendimuose, paprastai nėra nuoseklios ir yra gana neaiškios bei padrikos.“⁶⁸ „Pabrėžtina, kad ginčo šalių atstovų pareiškimai, visai priešingai negu teisėjų dėstomos nuomonės, paprastai pasižymi silogistiniu dėstymu, nurodant tam tikrus faktus bei aplinkybes ir patvirtinant savo reikalavimą nurodant teisę, taikytiną tam santykiui.“⁶⁹ Didžiosios Britanijos teisės doktrinoje teisėjai dėl savo padriko nuomonių dėstymo dažnai yra kritikuojami. „Teismų sprendimų motyvuojamosios dalys dažnai svyruoja tarp paprasto ir oficialaus stiliaus. Paprastai motyvavimas pradedamas nuo bylos faktų aptarimo. Tai nereiškia, kad aptariamos vien detalės, kadangi šios detalės virsta bendrais teiginiais, o paskui pereinama prie teisinės argumentacijos. Teismų sprendimų stilius gana formalus. Pirmą yra pateikiamos tam tikros taisyklės, kurios vėliau yra įpinamos į pamatinius principus ir vertybes. Tačiau tuo pačiu metu dėl skirtingų teisėjų pozicijų gana sudėtinga atsirinkti konkrečias taisykles ar principus, kuriais jie remiasi priimdami sprendimą.“⁷⁰

3.6 Reikalavimai teismo sprendimo motyvams Austrijoje

Austrijoje teismų sprendimai, kaip ir kitose valstybėse, priimami baigus nagrinėti bylą, tu teisėjų, kurie dalyvavo nagrinėjime. Priimtame teismo sprendime turi būti šios dalys:

- 1) „*Kopf* – įvadinė dalis, kurioje turi būti nurodoma:
 - Teismo pavadinimas;
 - Sprendimą priėmusių teisėjų pavardės;
 - Bylos šalys ir kiti byloje dalyvaujantys asmenys;
 - Ginčo dalykas;“⁷¹
- 2) „*Spruch* – rezoliucinė dalis.“⁷² Kaip ir Vokietijoje, Austrijos teismų priimamuose sprendimuose rezoliucinė sprendimo dalis yra rašoma viso sprendimo pradžioje.

⁶⁸ NEIL MACCORMIK, D., Summers Robert, *Interpreting Precedents: a comparative study*. 1997. P. 319.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Ibid P. 320.

⁷¹ CAMPBELL, Ch. *International Civil procedure* Vol. 1 2006. P. 36.

⁷² Ibid.. P. 36.

Joje nurodoma, ar tenkintinas reikalavimas ar ne, ar reikalavimas tenkintinas iš dalies, taip pat nurodoma kas turi apmokėti bylinėjimosi išlaidas;

3) „*Entscheidungsgrunde* – motyvuojamoji sprendimo dalis:

- Nurodomi šalių pareiškimai ir argumentai;
- Byloje nustatytos faktinės aplinkybės;
- Teismo priimti įrodymai;
- Teismo priimtų įrodymų vertinimas;
- Teisinis šalių pateiktų faktų ir aplinkybių įvertinimas;
- Bylinėjimosi išlaidų paskirstymo pagrindimas.⁷³

Austrijos civilinio proceso kodekse (*Zivilprozessordnung*) nurodoma, kad teismo sprendimas turi būti paskelbiamas kartu su visais motyvais iškart po paskutinio posėdžio, kuriame baigta nagrinėti byla. Teismo sprendimas Austrijoje skelbiamas „*Im Namen der Republik*“, t.y. Austrijos Respublikos vardu. Procesiniai klausimai teismo sprendimu nesprendžiami. Teismo sprendimu yra pasakoma, ar reikalavimas yra patenkinamas ar atmetamas (ar tenkinamas iš dalies). Austrijoje priimami įvairių rūšių teismo sprendimai:

- Galutinis sprendimas;
- Dalinis sprendimas;
- Preliminarus sprendimas;
- Papildomas sprendimas;
- Teismo sprendimas, kai atsakovas sutinka su ieškiniu;
- Sprendimas už akių;
- Teismo sprendimas, kai ieškovas atsisako savo reikalavimo.

Teismo sprendimas turi būti priimtas iškart po bylos nagrinėjimo, tačiau gana dažnai teisėjai neskuba jo priimti.

Kiekvienas sprendimas turi būti pateikiamas šalims raštu netgi tuo atveju, kai buvo joms balsiai perskaitytas teismo posėdyje.

⁷³ CAMPBELL, Ch. International Civil procedure Vol. 1 2006. P. 36.

3.7 Reikalavimai teismo sprendimo motyvams Lenkijoje

Lenkijoje, kaip ir kitose valstybėse, galutinis teismo sprendimas priimamas išnagrinėjus bylą. Teismo sprendimu ginčas yra išsprendžiamas iš esmės ir tai gali būti padaryta tik tuomet, kai ištirti visi įrodymai ir teismas gali išspręsti byloje pareikštų visų reikalavimų pagrįstumo klausimą. Taip pat gali būti priimamas dalinis sprendimas. „Jis priimamas tais atvejais, kai byloje pareikšti keli reikalavimai ir surinktų įrodymų pakanka, kad teismas priimtų sprendimą vieno ar kelių iš byloje pareikštų reikalavimų ar reikalavimo dalies pagrįstumo klausimu.“⁷⁴ Sprendimas priimamas pasitarimų kambaryje tų teisėjų, kurie nagrinėjo bylą. Teisėjas, kuris nesutinka su balsų dauguma priimtu sprendimu, gali surašyti savo atskirąją nuomonę ir pateikti motyvus, kodėl jis nesutinka su dauguma.

Lyginant Lietuvos ir Lenkijos teismų sprendimus, skiriasi jų struktūra. Lenkijos teismų sprendimų privalomos dalys, numatytos Civilinio proceso kodekse yra tokios:

- 1) „Teismo pavadinimas;
- 2) Sprendimą priėmusių teisėjų vardai bei pavardės;
- 3) Teismo posėdžio sekretoriaus ir prokuroro (jei šis dalyvauja byloje) vardai bei pavardės;
- 4) Data ir miestas, kuriame priimtas sprendimas;
- 5) Bylos šalys, kiti byloje dalyvaujantys asmenys;
- 6) Ginčo dalykas;
- 7) Priimtas teismo sprendimas dėl šalių reikalavimų.“⁷⁵

Teismo sprendimas priimamas nedelsiant išnagrinėjus bylą. Sudėtingais atvejais sprendimo priėmimą galima atidėti dviem savaitėms. Teismo sprendimas skelbiamas balsiai perskaitant rezoliucinę dalį ir trumpai žodžiu motyvuojant, kodėl būtent toks sprendimas yra priimtas. Lenkijos civilinio proceso kodekso 327 straipsnyje numatyta, kad „jeigu šalis byloje dalyvauja be advokato ar valstybės garantuojamos teisinės pagalbos, tai tokiu atveju teisėjas turi išaiškinti šaliai rūpimus klausimus bei teismo sprendime numatytas sumas bei pateiktus terminus.“⁷⁶ Tokiais atvejais, kai šalis negali dalyvauti skelbiant teismo sprendimą, ir bylos nagrinėjimo metu neturėjo advokato, šiai

⁷⁴ Lenkijos Respublikos civilinio proceso kodeksas. Kodeks postępowania cywilnego Rzeczpospolitej. Dz. U. z 2007 Nr. 123, pocz. 849.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Ibid.

šaliai sprendimas siunčiamas paštu su konkrečiais paaiškinimais dėl sprendime išdėstytų terminų ir pan. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lenkijoje visiškai kitaip reglamentuojamas teismo sprendimo kaip vientiso teisės akto ir jo motyvacinės dalies institutas. Lenkijos civilinio proceso kodekso 328 straipsnyje numatyta, kad teismo sprendimo paaiškinimai ir motyvai yra surašomi tokiais atvejais, kai to pageidauja bylos šalis. Tam yra suteikiamas septynių dienų terminas. Taip pat teismo sprendimo motyvai yra surašomi tais atvejais, kai sprendimas apskundžiamas apeliacine tvarka. Vadinasi, jeigu šalis atsisako apeliacijos teisės ir nepateikia prašymo, teismo sprendime motyvai nėra šomi.

Tais atvejais, kai motyvuojamoji teismo sprendimo dalis vis dėlto rašoma, ją sudaryti turi:

- 1) „Teismo nustatytos bylos aplinkybės;
- 2) Įrodymų, kuriais grindžiamos teismo išvados, vertinimas;
- 3) Argumentai, dėl kurių teismas atmetė kuriuos nors įrodymus;
- 4) Įstatymai ir kiti teisės aktai, kuriais teismas vadovavosi, bei kiti teisiniai argumentai.“⁷⁷

Motyvuojamoji sprendimo dalis pateikiama tik tam asmeniui, kuris buvo pateikęs teismui prašymą dėl šios dalies surašymo.

Tais atvejais, kai rašomas pilnas teismo sprendimas, jo stilius paprastai yra nuoseklus, teisinio pobūdžio. „Ypač dedukcinis sprendimo stilius atspindi Aukščiausiajame teisme bei Aukščiausiajame administraciniame teisme. Šių teismų sprendimuose paprastai pateikiama jų nuomonė, kuri yra paremta atsižvelgus į teisinius argumentus bei įstatymus. Taigi, šių teismų pozicija yra pateikti išvadą, kurią jie išveda iš tam tikrų teisės normų.“⁷⁸ „Paprastai teismas visų pirma svarsto tuos argumentus, kurie patvirtina jo tezę ir mažiau dėmesio sutelkia ties argumentais, kurie galėtų priversti suabejoti teze.“⁷⁹ Galima pastebėti, kad nuoseklumas ir padrikumas Lenkijos teismų sprendimuose labai glaudžiai susijęs su pačios bylos polemiskumu. Ypač padrikumas pasireiškia tokiose bylose, kurios susilaukia daug visuomenės dėmesio (pavyzdžiui, religijos mokymas mokyklose, medikų etika ir pan.).

⁷⁷ Lenkijos Respublikos civilinio proceso kodeksas. Kodeks postępowania cywilnego Rzeczpospolitej. Dz. U. z 2007 Nr. 123, pocz. 849.

⁷⁸ NEIL MACCORMIK, D., Summers Robert, Interpreting Precedents: a comparative study. 1997. P. 225.

⁷⁹ Ibid. P.226.

Tačiau dažniausiai teismų sprendimuose dominuoja profesionali teisinė kalba, dominuoja teisiniai argumentai. Taip pat dažnai atsižvelgiama į etines ir ekonomines bei socialines priežastis bei į populiarią teismų praktiką tam tikrais klausimais.

3.8 Reikalavimai teismo sprendimo motyvams JAV Niujorko valstijoje

Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimai Niujorko valstijoje paprastai pateikiami nuomonių ir įsakymų forma. Šie įsakymai ir nuomonės yra gana panašūs ir turi tokių pačių bruožų. Žemiau pateikiamas Niujorko apeliacinio teismo pateiktos „nuomonės“ (*opinion*) aprašymas. „Paprastai sprendimas pradedamas aprašant daugumos nuomonę, kurią seka teisėjų nuomonių skirtumai. Jei sprendimas priimtas vienbalsiai, bus pateikta viena nuomonė, nebent yra atskirų konkuruojančių nuomonių (t.y. tokių, kurios sutinka su priimto sprendimo rezoliucine dalimi, tačiau skiriasi argumentai dėl sprendimo priėmimo). Konkuruojančios nuomonės seka po daugumos nuomonės, o atskirosios nuomonės rašomos paskiausiai. Vienbalsiai priimtos nuomonės pradžioje paprastai išdėstomos faktinės bylos aplinkybės ir ankstesni teismų priimti sprendimai. Tuomet, jeigu tai aukštesnės instancijos teismo sprendimas, išdėstoma ar pacituojama problema, kelta apeliacinės instancijos teisme, pabrėžiant bet kokius niuansus ar neįprastus elementus, kurie bylos išsprendimą padarytų problematišką.“⁸⁰ Pažymėtina, kad netgi apeliacinėje instancijoje, kur paprastai sprendžiami teisės klausimai, gana detaliai išdėstomos faktinės bylos aplinkybės.

Po to, kai išdėstomos faktinės aplinkybės, teismas aptaria problemas, iškeltas apeliaciniame skunde. „Gana retai apeliacinio lygmens „nuomonėse“ detalai aptariami šalių advokatų pateikti teiginiai ir argumentai, tačiau teismas kiekviename sprendime vis tiek tiesiogiai ar netiesiogiai yais argumentais remiasi. Taip pat teismas yra linkęs remtis advokatų nurodytais teismų precedentais ir savo sprendimuose (nuomonėse) teisėjai pateikia argumentus, kodėl vienas ar kitas precedentas yra taikytinas ar ne. Teismo precedento aptarimas glaudžiai susipina su nuomonės motyvacija.“⁸¹ Teismas paprasčiausiai gali pacituoti taikytiną precedentą arba tiesiog išvardyti tam tikrus

⁸⁰ CAMPBELL, Ch. International Civil procedure Vol. 1 2006. P. 348.

⁸¹ NEIL MACCORMIK, D., Summers Robert, Interpreting Precedents: a comparative study. 1997. P. 360.

precedentus ir apsieiti be diskusijos ir motyvų, kodėl jis taiko būtent šį, o ne kitą precedentą. Kitais atvejais, teismas labai detalai paaiškina, kodėl precedentas atrodo tinkamas taikymui. Tokiose bylose, kuriose reikia sudėtingo logiško paaiškinimo, teismas stengiasi pakeisti ar panaikinti iki tol buvusį precedentą. Tokiais atvejais teismas pateikia savarankišką nuomonę ir motyvus.

Paprastai „nuomonės“ pabaigoje teismas pareišk, koks yra galutinis jo sprendimas. Dažniausiai šis teiginys sudaro vieną sakinį, kuriuo nurodomas teismo sprendimas arba teiginys, kad žemesnės instancijos teismo sprendimas buvo patvirtintas ar panaikintas arba byla grąžinta svarstyti žemesnės instancijos teismui.

„Nuomonės yra dokumentai, kurie yra rengiami su tam tikra perspektyva į ateitį, ir jais remiasi advokatai, konsultuodami klientus bei kiti teisėjai, priimdami sprendimus savo nagrinėjamosiose bylose.“⁸² „Teisėjai ir advokatai naudodamiesi „nuomonės“ institutu gali nuspėti, į kurią pusę pakryps tam tikras teisinis santykis.“⁸³ Nuomonė ir ypač jos motyvuojamoji dalis svarbi ne tik žemesnių instancijų teismams ar advokatams, bet ir kitiems teisėjams, aukštesnių instancijų teismams, kitų jurisdikcijų teisėjams, teisės tyrinėtojams bei visai visuomenei. Šiai auditorijai ne tik svarbu nuspėti kuria kryptimi pasuks tam tikras teisinis santykis, bet taip pat, remdamiesi „nuomonėmis“, jie gali rasti tinkamą atsakymą į kai kuriuos teisinius klausimus. Pasak „*French and American Judicial Opinions*“ autorių, užduotis parašyti „nuomonę“ įpareigoja teisėją gerai apsvarstyti jo priimto sprendimo galimus padarinius. Vėliau gali paaiškėti, kad teisėjo vidinis įsitikinimas buvęs klaidingas. „Taigi, nuomonės argumentavimas, be viso kito, taip pat yra ir sąžiningo teisėjo pastangos įtikinti save priėmus teisingą sprendimą.“⁸⁴

3.9 Europos teisingumo teismo sprendimų motyvavimo ypatumai

Kai tam tikras ginčas pasiekia Europos Teisingumo Teismą, jo pirmininkas šiam ginčui tirti paskiria teisėją pranešėją bei generalinį advokatą. Procesas Teisme susideda iš dviejų etapų: rašytinio ir žodinio.

⁸² MICHAEL L. WELLS. *French and American Judicial Opinions*. University of Georgia School of Law. 1994. P. 87.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Ibid. P. 88

Pirmuoju etapu visos dalyvaujančios šalys pateikia rašytinius paaiškinimus, o paskirtasis bylos teisėjas parengia šiuos paaiškinimus apibendrinantį pranešimą ir bylos teisinį pagrindą. Vėliau prasideda antrasis etapas – viešas bylos svarstymas. Priklausomai nuo bylos svarbos ir sudėtingumo, ją gali nagrinėti trijų, penkių arba trylikos teisėjų kolegijos arba visi Teismo nariai. Teismo posėdyje išklausomi bylos šalių advokatų argumentai, o teisėjai ir generalinis advokatas gali jiems pateikti klausimų. Tada generalinis advokatas perskaito savo išvadą, o po to teisėjai svarsto ir priima sprendimą. Generaliniai advokatai turi pateikti bylos išvadą, tik jeigu Teismas laikosi nuomonės, kad konkreti byla iškelia naują teisės problemą. Be to, Teismas nebūtinai laikosi generalinio advokato išvados.

Europos Teisingumo Teismui nebūdinga rengti kelias nuomones dėl bylos, todėl sprendime esti viena bendrai teisėjų priimti nuomonė ir nėra jokių atskirųjų ar konkuruojančių nuomonių. Europos Teisingumo Teismo statuto 36 straipsnyje pasakyta, kad sprendimuose nurodomos priežastys, kuriomis jie yra grindžiami. Juose nurodomos pasitarimuose dalyvavusių teisėjų pavardės. Ši nuostata pabrėžia, kad Europos Teisingumo Teismo sprendimai privalo būti motyvuojami.

Po trumpo faktų ir iki tol vykusio proceso aplinkybių išdėstymo, teismo sprendime įvardijami bendrieji Europos Sąjungos teisės principai, po kurių išdėstymo nuosekliai einama prie galutinės išvados. Pamatiniai principai bei taisyklės, taikytinos konkrečiam ginčui gali būti cituojamos iš pirminių ar antrinių ES teisės šaltinių, tačiau paprastai Teismas yra linkęs cituoti ankstesniuose sprendimuose išaiškintą teisę.

Kiek kitokio pobūdžio yra generalinio advokato nuomonė, kuri paprastai yra daug ilgesnė ir nuodugnesnė už teismo sprendimą. Tačiau tuo pačiu metu ji yra labiau padrika, nepriklausoma ir ginčytina. Generalinis advokatas aptaria bylos galimų sprendimų pasekmes ir yra labiau linkęs nagrinėti teisinius institutus, jų koncepciją ir remdamasis šia analize pereiti prie savo išvados.

„Europos Teisingumo Teismo sprendimai yra gana trumpi ir glausti. Juose trumpai išdėstomos faktinės aplinkybės bei neasmeninis kolegialus teisinis pagrindimas. Paprastai sprendimai svyruoja nuo trijų – aštuonių, bet dažniausiai būna tarp trijų-keturių lapų ilgio. Tai atspindi puikų procesinį susitelkimą, kuris būdingas ir visos ES teisei ir politinei tvarkai. Deja, kartais nuo glaustumo yra nukrypstama labai gausiai cituojant bylos

aplinkybes ir procesinius veiksmus, atliktus valstybių narių teismuose.“⁸⁵ Tačiau Mitchel de S. –O. –L‘E. Lasser savo lyginamojoje analizėje „*Judicial Deliberations*“ kritikuoja Europos Teisingumo Teismą dėl pernelyg ilgų citatų ir teigia, kad tai dažnai neatspindi visų esminių bylos aplinkybių. „Tai, kad teismas, nepaisant citavimo, gana trumpai ir glaustai argumentuoja savo sprendimus, pabrėžia Europos Teisingumo Teismo sprendimų kokybę.“ Pažymėtina, kad nėra labai aiškiai nusistovėjusi pačio teismo sprendimo struktūra, tačiau paprastai visas sprendimas susideda iš trumpų sunumeruotų pastraipų. Dažnai šioms pastraipoms yra suteikiami pavadinimai.

Europos Teisingumo Teismo byloje C-552/07 galime išvelgti tokią teismo sprendimo struktūrą:

- 1) Įžanginė dalis, kurioje nurodomos kolegiją sudarančių teisėjų pavardės, generalinis advokatas, teismo posėdžio sekretorius, byloje dalyvaujančių asmenų pavardės;
- 2) Aprašomoji dalis – labai trumpas iki tol byloje vykusių įvykių aprašymas;
- 3) Bendrijos teisės aprašymas – pateikiamos nuostatos, reguliuojančios konkrečių teisinį santykį, cituojamos kai kurių direktyvų bei reglamentų nuostatos;
- 4) Ketvirtojoje sprendimo dalyje pateikiama detalesnė įvykių seka – nuo ko prasidėjo ginčas ir kokia jo eiga valstybėje narėje;
- 5) Kitoje dalyje teismas atsako į pateiktus klausimus. Pastraipos sunumeruotos ir turi pavadinimus. Dėstymas pateikiamas „klausimo-atsakymo“ forma. Į kiekvieną klausimą atsakoma atskirai. Teismas, pateikdamas atsakymus į klausimus, argumentuoja naudodamasis dialogo metodu. Teismas aptaria visus „už“ ir „prieš“ argumentus. Tai daroma tiek aptariant faktinį bylos aspektą, tiek taikomas teisės normas, teisės principus ir kitus teisės šaltinius. Paskui teismas daro išvadas ir nurodo, kodėl pirmumą teikia vieniems ar kitiems argumentams;
- 6) Bylinėjimosi išlaidų paskirstymas – Europos Teisingumo Teismo statuto 38 straipsnis nurodo, kad „Teismas sprendžia bylinėjimosi išlaidų klausimą“. Šioje dalyje nurodoma, kaip išlaidos paskirstomos tarp šalių;

⁸⁵ LASSER, MITCHEL DE S. –O. –L‘E. „*Judicial Deliberations*“. Oxford: Oxford University Press. 2004. P. 258.

7) Rezoliucinė dalis – šioje dalyje teismas nurodo, koks jo galutinis sprendimas.⁸⁶

⁸⁶ Europos Teisingumo Teismo 2009 m. vasario 17 d. sprendimas byloje Commune de Sausheim prieš Pierre Azelvandre.

Išvados

- 1) Civilinio proceso kodekso 270 straipsnio 4 dalis reglamentuoja teismo sprendimo motyvuojamosios dalies turinį. Teismo sprendimo motyvavimo būtinumas pagrįstas tuo, kad valstybės institucijų taikoma prievarta (įsiteisėjęs teismo sprendimas tampa priverstinio vykdymo teisės aktu) privalo būti motyvuota. Siekiant kaip įmanoma geriau įgyvendinti teisingumą, sukurta instancinė teismų sistema, tačiau tam, kad būtų galima pagrįstai kritikuoti priimtą sprendimą, jis privalo būti motyvuotas. Taip pat teismų sprendimų motyvavimas padeda įgyvendinti *audiatur et altera pars* bei teisėtų lūkesčių principus. Taigi, tinkami teismo sprendimo motyvai yra būtina teisės į sąžiningą teismo procesą užtikrinimo sąlyga.
- 2) Lietuvos Respublikos Konstituciniam Teismui priėmus 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimą, buvo pakeistas įstatyminis reguliavimas, kuriuo teismo sprendimo aprašomosios ir motyvuojamosios dalies paskelbimas buvo atidedamas. Priėmus nutarimą, teismo sprendimas tapo vientisu aktu. Tačiau argumentai, kuriais grindžiamas nutarimas, yra kritikuotini. Tai, kad teismo sprendimo aprašomosios bei motyvuojamosios dalies surašymas ankstesnio reguliavimo metu buvo atidedamas, iš esmės nepažeidė asmenų teisių. Svarbu ne tai, kada surašomi teismo sprendimo motyvai, bet tai, kad jie būtų surašomi tinkamai ir kokybiškai, ir jų paskelbimą atidedant ne ilgesniam, negu įstatymų nustatytam terminui.
- 3) Teismo sprendimo motyvavimo tradicija Lietuvoje ilgainiui kito. Egzistuojant Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje Vyriausiajam Tribunolui, reikalavimai teismo sprendimo motyvams buvo minimalūs. Vėliau tarpukario laikotarpiu egzistavęs civilinės teisenos įstatymas ir taip pat okupacijos laikotarpiu galiojęs Civilinio proceso kodeksas nurodė teismo sprendimo motyvuojamąją dalį kaip privalomą. Tačiau tarybų Lietuvoje teismai buvo laikomi teisę taikančia, o ne aiškinančia institucija, todėl buvo gilinamasi į pozityviąją teisę. Dabartinis reguliavimas numato, kad sprendimo motyvuojamoji dalis yra būtina, jos paskelbimo negalima atidėti. Labai didelės įtakos šiuolaikiniam teismo sprendimo

motyvavimui daro tarptautinės institucijos (pavyzdžiui, Europos Žmogaus Teisių Teismas) bei lyginamoji teisėtyra.

Literatūros sąrašas

1. Teisės norminiai aktai:

1.1 Nacionaliniai teisės aktai:

- 1.1.1 Lietuvos Respublikos Konstitucija (Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014);
- 1.1.2 Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (Valstybės žinios, 2002, Nr. 36-1340);
- 1.1.3 1964 m. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (Valstybės žinios, 1964-07-10 Nr.19-139);
- 1.1.4 1994 m. birželio 23 d. Civilinio proceso kodekso pakeitimo įstatymas (Valstybės žinios, 1994-07-08, Nr. 51-949).

1.2 Tarptautinės sutartys:

- 1.2.1 Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (Valstybės žinios, 1995-05-16 Nr.40-987).

2. Specialioji literatūra:

- 2.1 BUTKYS, Č.. Civilinės Teisenos Įstatymas. D. Gutmano knygynas: Kaunas. 1938;
- 2.2 Civilinio proceso kodekso komentaras. Vilnius: Justitia, 2005. II dalis;
- 2.3 CAMPBELL, Ch. International Civil procedure Vol. 1 2006;
- 2.4 DIEDRICH., F., KOCH, H. German civil procedure. Kluwer Law International: 1998;
- 2.5 JANULAITIS, Aug., prof.. Vyriausiasis Lietuvos Tribunolas XVI-XVIII amž. Kaunas. 1926;
- 2.6 LASSER, MITCHEL DE S. –O. –L‘E. „*Judicial Deliberations*“. Oxford: Oxford University Press. 2004;
- 2.7 LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V. Civilinio proceso teisė: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2005. II t.;
- 2.8 Lenkijos Respublikos civilinio proceso kodeksas. Kodeks postępowania cywilnego Rzeczpospolitej. Dz. U. z 2007 Nr. 123, pocz. 849;

- 2.9 Lietuvos TSR Civilinio proceso kodekso komentaras. Vilnius: Mintis, 1980. P. 160;
- 2.10 MACCORMIK NEIL, D., Summers Robert, Interpreting Precedents: a comparative study. 1997;
- 2.11 MAČYS, Vl., Ord. Prof.. Civilinio proceso paskaitos. Teisių fakulteto leidinys. 1924;
- 2.12 MIKĖLĖNAS, Valentinas. Pareiga motyvuoti teismo sprendimus – viena iš asmens konstitucinės teisės į teisminę gynybą garantijų. In Teisė į teisminę gynybą ir jos realizavimo praktiniai aspektai, tarptautinė mokslinė-praktinė konferencija. Vilnius: Visus plenus, 2006;
- 2.13 NORKUS, R. Supaprastintas civilinis procesas: monografija. Vilnius: Justitia. 2007;
- 2.14 RAUDELĪŪNAS, V., BALIULIS, A. Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo sprendimai 1583-1655. Mintis:Vilnius. 1988;
- 2.15 Rusijos Federacijos civilinio proceso kodeksas. Гражданский процессуальный кодекс РФ , priimtas 2002 m. lapkričio 14 d., Nr. 138-F3.
- 2.16 Vyriausiojo Tribunolo civilinių kasacinių bylų sprendimai. Teisė, 1939, nr. 49;
- 2.17 WELLS, Michael L.. French and American Judicial Opinions. University of Georgia School of Law. 1994;
- 2.18 WERLAUFF, Erik. Civil procedure in Denmark. Kluwer Law International. The Hague-London-Boston: 2001;
3. Praktinė medžiaga:
- 3.1 Europos žmogaus teisių teismo 1994 m. lapkričio 23 d. sprendimas *Ruiz Torija v. Spain* byloje;
- 3.2 Europos žmogaus teisių teismo 2006 m. liepos 18 d. sprendimas *Pronina v. Ukraine* byloje;
- 3.3 Europos Teisingumo Teismo 2009 m. vasario 17 d. sprendimas byloje *Commune de Sausheim prieš Pierre Azelvandre*;
- 3.4 Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas;

- 3.5 Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarimas;
- 3.6 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 1997 m. birželio 13 d. senato nutarimas „Dėl įstatymų, reguliuojančių teismo sprendimo priėmimo ir išdėstymo tvarką, taikymo teismų praktikoje“;
- 3.7 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus kolegijos 1998 m. rugsėjo 28 d. nutartis c.b. Alytaus rajono apylinkės vyriausiasis prokuroras v. UAB „Sverida“, Nr. 3K-122/1998, kat.6;
- 3.8 Lietuvos Apeliacinio teismo 2007 m. rugpjūčio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-514/2007;
- 3.9 Lietuvos Apeliacinio teismo 2007 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-858/2007;
- 3.10 Vilniaus apygardos teismo 2007 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2110-33/2007;
- 3.11 Vilniaus m. 2 apylinkės teismo 2008 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje 2-813-294/2008;
- 3.12 Vilniaus m. 3 apylinkės teismo 1999 m. liepos 19 d. sprendimas civilinėje byloje 2-1738-12/99;
- 3.13 Civilinių bylų nagrinėjimo ataskaita apeliacinės instancijos teismuose, parengta pagal „LITEKO“ duomenų bazėje sukauptus duomenis;
- 3.14 Teismų informacinė sistema LITEKO;
- 3.15 Danijos Aukščiausiojo Teismo sprendimas byloje Nr. 345/2003 [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-03-30]. Prieiga per internetą: <www.amcham.dk/dl/oth/Stock_Options_Court_Ruling.pdf>;
- 3.16 Rusijos Federacijos Aukščiausiojo teismo sprendimas, 2008 m. spalio 31 d. Nr. GPKI08-1595 [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-03-30]. Prieiga per internetą: <http://vsrf.ru/stor_text.php?id=20636305>;
- 3.17 Vokietijos Aukščiausiojo Teismo (*Bundesgerichtshof*) sprendimas byloje Nr. VIII ZR 67/04 [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-03-30]. Prieiga per internetą: <<http://www.iuscomp.org/gla/judgments/cisg/z050302.htm>>.

Santrauka

Šio magistro darbo objektas – teismo sprendimo motyvaciją reglamentuojančių norminių bei teisės doktrinos šaltinių analizė, remiantis Lietuvos ir kai kurių užsienio valstybių teismo sprendimų motyvuojamųjų dalių pavyzdžiais. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas įtvirtina teismų pareigą motyvuoti priimamus sprendimus, tačiau pasitaiko atvejų, kai ši pareiga nėra tinkamai įgyvendinama, t.y. sprendimai apskritai nemotyvuojami arba motyvuojami netinkamai.

Siekiant atskleisti teismo sprendimo motyvavimo svarbą, magistro darbo pirmojoje dalyje yra analizuojamos teismo sprendimų rūšys bei pati teismo sprendimo struktūra ir taip pat motyvuojamosios dalies vieta ir reikšmė teismo sprendime.

Antrojoje magistro darbo dalyje, naudojant istorinį tyrimo metodą, yra analizuojama teismo sprendimo motyvacijos istorinė raida bei kaita Lietuvoje. Pabrėžtina, kad visais analizuojamais istoriniais laikotarpiais teisėjams egzistavo reikalavimas pagrįsti savo priimamus sprendimus, tačiau reikalavimai motyvacijai, jos turiniui bei pačiam sprendimo priėmimui ir paskelbimui nebuvo vienodi. Naudojant aprašomąjį, sisteminių, loginį bei teisės aktų analizės metodus, analizuojama įvairių pakopų teismų (pirmosios, apeliacinės instancijos bei kasacijos) sprendimų motyvavimo ypatumai. Šios analizės metu prieinama prie išvados, kad kiekvienos grandies teismams neprivaloma naudotis vienoda teismo sprendimo argumentavimo metodika bei išsamumu. Įvairių pakopų teismų sprendimų motyvacija priklauso nuo kiekvieno teismo paskirties.

Trečiojoje dalyje aptariami reikalavimai teismo sprendimų turiniui įvairiose Europos valstybėse bei JAV, taip pat Europos Teisingumo Teisme.

Šiame magistro darbe daroma išvada, kad tinkama teismo sprendimo motyvacija yra būtina teisės į sąžiningą teismo procesą užtikrinimo sąlyga. Taip pat tai, kad teismo sprendimo motyvuojamosios dalies surašymo atidėjimas nedaro įtakos šios dalies kokybei ir išsamumui.

Summary

Motivation of a court judgment (based on Lithuanian and foreign countries' Case Law)

The subject-matter of this master thesis is the analysis of regulating rules of law and the sources of law doctrine, with reference to examples of Lithuanian and some other foreign countries' case law. The Code of Civil Procedure of Lithuanian Republic indicates the duty of the courts to motivate their judgments. However, this duty is not always properly embodied i.e. the decisions sometimes are not argued or they are argued in not the most suitable way.

Seeking to discover the importance of the reasoning of court judgment, the first part of this master thesis contains analysis of types and structure of court judgments and also the significance and place of motivating part in court judgment.

The second part of master thesis contains the research of development and alternation of reasoning of court judgment in Lithuania. This is done by using the historical method of analysis. It is important to accentuate that in all historical stages that are being discussed in this thesis, there was a requirement for judges to motivate their decisions, although the content of motivating part and the carrying and publication of judgment were not always the same. While using the descriptive, systematic, logical and analysis of rule of law methods, the peculiarities of reasoning of court judgment of every court instance are being discussed. This analysis led to a conclusion that the courts of different instances do not have to use the same decision arguing technique. The reasoning of court judgment is based on the purpose of each instance.

The third part of this master thesis contains the requirements for court judgments in various European countries and the USA. It also discusses the requirements for motivation of judgments of the European Court of Justice.

The main conclusions of this master thesis are that the proper reasoning of court judgment is an obligatory condition to ascertain the right to a fair trial. And also that the postponing of writing of the motivating part of the decision does not make any influence to its quality and particularity.